

1 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Dobro. Da li znate ko Vam se obraća?
2 Budući da gledate u pogrešnom pravcu.

3 SVJEDOK: Sada znam.

4 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] U redu, tako je bolje.

5 Ja ću govoriti na engleskom i veći deo današnje sjednice odvijaće se na
6 engleskom, a Vi ćete dobivati simultani prevod. Ukoliko bude nekih problema sa
7 prevodom, molim Vas da mi to odmah kažete.

8 Vi ste pozvani kao svjedok tima Odbrane optuženog Ljubiše Beare. Prije
9 nego što počnete sa svojim svjedočenjem, pravilnik zahtjeva da date svečanu
10 izjavu u kojoj kažete da ćete govoriti istinu, a tekst ćete ovaj čas dobiti od
11 sudske poslužiteljice. Molim Vas da tekst pročitate glasno i to će biti Vaša
12 svečana zakletva pred ovim Sudom.

13 SVJEDOK: Je li može?

14 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Da, izvolite.

15 SVJEDOK: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, cijelu istinu i
16 ništa osim istine.

17 SVJEDOK: SLOBODAN REMETIĆ

18 [Branilac ispituje putem prevodioca]

19 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Hvala Vam, profesore. Namjestite se
20 udobno.

21 Prvi će Vas ispitivati gospodin Ostojić, nakon njega će preći na
22 unakrsno ispitivanje ostali branioci.

23 Izvolite, gospodine Ostojiću.

24

25

26

27

28

29

30

1 G. OSTOJIC: [simultani prevod] Hvala, gospodine predsjedavajući.
2 Ispituje g. Ostojić:
3 P: Dobar dan, profesore.
4 O: Dobar dan, gospodine Ostojiću.
5 P: Kao što znate, ja sam John Ostojić i postavljacu Vam pitanja. Nadam
6 se da ćemo danas završiti, barem sa mojim glavnim ispitivanjem.
7 Molim Vas da kažete u zapisnik svoje puno ime i prezime.
8 O: Slobodan Remetić.
9 P: Profesore, znam iz Vaše biografije, kao iz radnih radova koje ste
10 napisali da ste i profesor i doktor nauka. Kako želite da Vam se obraćam? Sa
11 "doktoze Remetiću" ili sa "profesore Remetiću?"
12 O: H... kako hoćete, svejedno je. Možete samo "gospodine Remetiću".
13 P: U redu. Gospodine Remetiću, Vi pred sobom imate jedan niz dokumenata.
14 Da bi bilo jasno u zapisniku, možete li nam reći šta su ti dokumenti?
15 O: Pa, ja sam dobio osamnaest *interceptata* od odbra...od advokata koji
16 brane gospodina Bearu. Zatim sam dobio kraću biografiju gospodina Beare. Dobio
17 sam izjave operatera koji su navodno snimali te presretne */sic/* govore. Dobio
18 sam kritiku NIOD-ovu, a... njihov osvrt na rad operatera, i mislim da je to
19 najbitnije što sam ja imao.
20 P: Dobro. Gospodine Remetiću, mi ćemo proći kroz Vaš izvještaj da bismo
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 objasnili, razradili neka pitanja o kojima dajete svoje mišljenje, no, da kažem
2 da pred sobom imate tabelu. Možete li nam reći da li imate i izvještaj na kojem
3 je datum 18. april 2008. godine? Da li ga imate pred sobom?

4 O: Da, imam pred sobom tekt /sic/ izvještaja koji sam 18. aprila
5 dostavio Odbrani.

6 P: Da bude jasno u zapisniku, to je dokument 2D551. To je izvještaj sa
7 datumom 18. april 2008. godine. Budući da ste spomenuli presretnute razgovore,
8 da li imate pred sobom svežanj u kojem se nalazi osamnaest presretnutih
9 razgovora?

10 O: Da. Raspolazem i tim razgovorima, oni su ovde preda mnom naporedo sa
11 jezičkom analizom tih presretnih razgovora.

12 P: Kasnije ćemo, tokom poslepodneva, preći na to. Samo sam hteo da znam
13 da li to imate pred sobom.

14 Da prvo govorimo malo o Vama. Možete li nam reći nekoliko detalja iz
15 svoje biografije? Gdje i kada ste rođeni?

16 O: Rođen sam 3. avgusta 1945. godine u selu Kovačići, opština Kladanj,
17 Republika Bosna i Hercegovina. U Kladnju sam završio Osnovnu školu i Gimnaziju.
18 Studirao sam u Novom Sadu gde sam završio južnoslovenske jezike 1970. godine.
19 Magistrirao sam u Beogradu na Filološkom fakultetu 1976., a doktorirao sam na
20 Filozofskom fakultetu u Novom Sadu 1984. godine.

21 P: Hvala. Možete li nam reći čime se trenutno bavite?

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 O: Pa, trenutno se... se bavim ovim *interceptima*, a... najviše posljednjih
2 mjeseci, gospodine Ostojiću. Inače, ja sam profesor na Filozofskom fakultetu u
3 Nišu i honorarno profesor na Filozofskom fakultetu u Banjoj Luci. Član sa
4 Akademije nauka Republike Srpske, gde vodim jedan projekat dijalektološki, a
5 takođe vodim i projekat dijalektološki ispitivanje dijalektal... dijalekatskog
6 srpskog kompleksa pri Institutu za srpski jezik, Srpske akademije nauka i
7 umetnosti.

8 P: Vidim na trećoj stranici Vašeg izveštaja - to je dokument 2D551 - Vi
9 ste tu naveli još neke od svojih uspjeha u akademskoj sferi. Da li je to tačno?

10 O: Ne znam na koje mislite. Ja sam član više redakcija. Član sam triju
11 redakcija vodećih lingvističkih časopisa iz Beograda: *Srpski dijalektološki*
12 *zbornik*, zatim *Onomatološki prilozi* i *Južnoslovenski filolog*. Te časopizde /sic/
13 izda... izdaje Srpska akademija nauka i umetnosti. Član sam sedam Naučnih odbora
14 Srpske akademije nauka i umetnosti. Takođe sam zamenik sekretara odeljenja za
15 književnost i umjetnost Akademije nauka i umjetnosti Republike Srpske. Član sam
16 redakcije enciklopedije Republike Srpske. Kao što vidite, imam dosta zaduženja.

17 O: Vidim. Hvala Vam na tome i zato sam htio i da istaknem da je to u
18 Vašoj biografiji, koja je priložena uz Vaš izveštaj.

19 Vi takođe spominjete razne publikacije koje ste napisali. Mislim da ste
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 naveli nekih četiri stranice publikacija u kojima ste Vi bili autor ili koautor.
2 u domenu lingvistike i dijalektologije. Da li je to tačno?

3 O: Objavio sam oko 200 naučnih i stručnih priloga u izdanjima Srpske
4 akademije nauka i ostalih izdavačkih institucija u zemlji i inostanstvu. E... ja
5 sam član i komisije za opšteslovenski lingvistički atlas pri među... pri
6 međunarodnom komitetu slavista i član sam redakcije opštekarpatskog
7 dijalektološkog atlasa i objavio sam oko 40-ak dijatoloških karata za slovenski
8 jezike i za karpatski areal. Najviše s... većina mojih radova je, razume se, iz
9 dijalektologije, mada se bavim i istorijom srpskog književnog jezika.

10 P: Kada je prvi puta sa Vama stupila u kontakt Odbrana optuženog Beare i
11 zatražila od Vas da pregledate i proanalizirate presretnute razgovore? Izvjesne
12 presretnute razgovore.

13 O: To se desilo u oktobru prošle godine. Telefonom sam pozvan, mislim da
14 ste bili u Sarajevu i tada je počeo...la naša saradnja.

15 P: A, prije oktobra 2007. godine, da li ste lično poznavali bilo koga iz
16 Odbrane optuženog Beare? Uključujući advokate i osoblje koje im pomaže.

17 O: Ne. Nisam nikoga poznao pre oktobra meseca.

18 P: A, prije oktobra 2007. godine, da li ste poznavali gospodina Ljubišu
19 Bearu ili nekoga iz njegove porodice?

20 O: Svi ljudi znaju za prezime "Beara" po golmanu Vladimiru Beari.
21 Čuvenom. Bio je najbolji fudbalski golman i Evrope jedno vreme. A, prvi sam put
22 čuo za Ljubišu Bearu kada smo se... čak nisam... nisam ga tada u oktobru kad smo se

23
24
25
26
27
28
29
30

1 prvi put čuli, nije mi ni rečeno o kome se radi. Prilikom susreta sa advokatima
2 u Beogradu sam upoznat sa imenom gospodina u čijoj odbrani treba da učestvujem.

3 P: Da bude jasno u zapisniku, niste poznavali ni nikoga iz njegove
4 porodice. Da li je to tačno?

5 O: Ne. Nisam upoznao. Upoznao sam suprugu kasnije. Ne.

6 P: Molim Vas, da nam ukratko opišete kakav ste dobili zadatak da biste
7 mogli analizirati ove presretnute razgovore? Šta je zapravo bio Vaš zadatak u
8 tom poslu?

9 O: Moj zadatak je bio - tako sam ga ja bar shvatio - da pregledam
10 navodne presretne razgovore. Da ih proanaliziram, i da vidim da li se oni mogu
11 dovesti u vezu sa gospodinom Bearom? Da li su oni... da li su to tekstovi koje je
12 e... koje je on izgovorio, jer su se u manuskriptima, koje sam imô na
13 raspolaganju, uglavnom tako i misli i kaže.

14 P: Da li ste dobili neke druge zadatke tokom ove saradnje, počev od
15 oktobra 2007. godine, u kojoj je od Vas zatraženo da uradite i neku drugu
16 analizu?

17 O: Pa, mislim, ne mogu se tačno setiti kada mi je rečeno da bi trebalo
18 da obratim pažnju na semantiku, na značenje nekih reči. Da to istražim. Mislim
19 da je to reč "trijaž". Dalje, i da vidim ime "Ljubo", status imena "Ljubo" u
20 srpskom onomastikonu, među srpskim imenima. Na koga se sve može odnositi ime
21 "Ljubo". Da na osnovu, dakle, postojeće literature i svoga iskustva na te dve
22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 stvari obratim posebnu pažnju.

2 P: Dobro, hvala Vam. Profesore, sada ćemo preći na nekoliko stvari pa ću
3 Vas zamoliti da nam pomognete da bolje shvatimo Vaš izveštaj. Prvo ću Vam
4 postaviti nekoliko opštih pitanja, pa Vas molim da budete ljubazni da nam kažete
5 šta to znači - prvi temelj? Da budemo sigurni da svi govorimo o istoj stranici,
6 možete li da nam kažete, kakve su to lingvističke studije?

7 O: Na koje mislite? Na koje lingvističke studije? U... u kom smislu?

8 P: Izučavanje jezika općenito, a onda ćemo preći na konkretne dijalekte,
9 odnosno, preći ćemo na temu dijalektologija i lingvistika. Možete li nam
10 detaljnije reći šta je to?

11 O: Šta je dijalektologija? E... dijalektologija je jezička naučna
12 disciplina koja se bavi proučavanjem narodnih dijalekata, narodnih govora.
13 Dijalektologija se kao disciplina u Evropi afirmisala i stekla puni kredibilitet
14 u 19. veku.

15 Kod nas je po... početak 20. veka vreme dijalektologije kao naučne
16 discipline. Kod Srba je prvi dijalektolog, doduše, bio Vuk Karadžić. Od njega
17 počinju prve podele dijalekata.

18 Koliko je dijalektologija značajna kao disciplina, govori podatak da su
19 kod Srba dvojica najvećih lingvista 20. veka bili prevashodno dijalektolozi.
20 Aleksandar Belić - utemeljitelj dijalektologije kao naučne discipline bio je
21 član svih slovenskih akademija nauka. Njegov najbolji učenik, Pavle Ivić,

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 član osam akademija nauka, među kojima američke, ruske, bečke i srpske, bio je
2 dijalektolog. Napisao je za *Britannicu* odrednicu - dijalekat. Visoko mesto
3 dijalektologije, kao nauke, proističe iz materije kojom se bavi.

4   Dijalekti su neiscrpna riznica podataka o životu jednoga naroda. U
5 jezičkim činjenicama, kojima raspolaže jedan narod, ogleda se njegova kompletna
6 istorija, njegova prošlost, socijalni odnosi, kultura, etnologija, duhovna i
7 materijalna kultura. Dijalekti daju podatke dragocene za više disciplina. Za
8 interdisciplinarna istraživanja i zato je dijalektologija takav ugled stekla i
9 drži u lingvistici.

10   Primera radi: imenoslov - znači imena, onomastikon, imena reka... u
11 imenima reka, planina ogledaju se tragovi svih civilizacija koje su jednim
12 prostorom jedn... koje su na jednom prostoru nekada bile. Mi danas savršeno znamo
13 da je znatno pre Kleopatrine romanse sa imperatorima rimskim, većina naših reka
14 imala ime: Sava, Drava, Dunav, Tisa, Morava, Drina i ostale. Dakle, ove
15 činjenice sam Vam predočio da biste samo posje... da biste znali zašto
16 dijalektologija ima takav značaj kao naučna disciplina.

17   Isto kao i kod Srba, tako i kod Hrvata vodeći lingvisti prošloga veka i
18 sada su pre svega dijalektolozi. Danas vodeći hrvatski lingvista Brozović je pre

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 svega dijalektolog.

2   Još ovo, ako nije mnogo. Dijalekti su ugroženi. Dijalektologija je nauka
3 u *zeitnotu*, jer civilizacija sa sve masovnijim i raznovrsnijim oblicima
4 pismenosti potiskuje dijalekte, preti im potpunim uništenjem i zato žure
5 dijalektolozi da završe poslove koje nisu završili. A, mi na Balkanu kasnimo
6 mnogo u čemu, pa i u tome.

7   I još da kažem da su naši dijalekti, srpski i hrvatski dijalekti,
8 bošnjački, razume se, veoma interesantni tipološki da privlače... da je istorija
9 ovih prostora podarila takvu diferencijaciju dijalekatskog kompleksa, takvu
10 šarolikost, takav mozaik, takve odnose, koji su često raritet u evropskim
11 razmerama. Naš akcenat, naša politonija, naši uzlazni akcenti su raritet,
12 specifičnost u planetarnim razmerama. I mnogi stranci su se okušali sa uspehom i
13 knjige napisali o našim dijalektima. Oni su takvi izazovni, inspirativni i za
14 inostrane naučnike da se bave tom problematikom. Toliko.

15   P: Hvala Vam, profesore. Ja nisam lingvista niti dijalektolog, ali bih
16 htio da razjasnim nekoliko stvari.

17   Vi ste rekli da su dijalekti riznica informacija o narodu, o životu
18 nekog naroda. Ali, htio bih da čujem da li možete o osobi zaključiti neke
19 informacije na osnovu dijalekta ili karakteristika njegovog govora, odnosno
20 obrasca koji on govori u svom govoru? Da li je to nešto što potpada u domen
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Vašeg stručnog znanja?

2 O: Da razjasnimo dve stvari. Jedno je istraživanje dijalekata na terenu,
3 tada se ispituju autohtoni nosioci dijalekata. Najmanje pismeni ili nepismeni
4 stanovnici, lica regiona čiji se govor istražuje. To je s... tu se dijalekat jasno
5 vidi. Istina, danas više nema nigdje čistih dijalekata, jer civilizacija učinila
6 svoje. O tome ćemo t... više bitje /sic/ reči možda kasnije. A kada je reč o
7 ljudima koji su školovani, koji nisu rurarnog /sic/ statusa, dakle nisu stari
8 stanovnici zabačenih seoskih naselja, tada je zadatak malo teži, ali postoji
9 stara istina da se neke stvari ne mogu sakriti. Kašalj, ljubav, sirotinja i
10 dijalekat - govor ne mogu se sakriti.

11 Razlika u istraživanju ortodoksnih dijalekata i pokušaja da se kod
12 pismenoga čoveka odredi njegova dijalekatska pripadnost je u sledećem: u
13 dijalektu nalazite natruhe, nanose iz književnoga jezika. A kod pismenoga čoveka
14 tražite ostatke, tragove dijalekata. Dakle, proporcije su suprotne, znači,
15 obrnuta ta proporcija. U svakom slučaju, veoma je teško, gotovo nemoguće sakriti
16 svoje dija... dijalektološko poreklo.

17 P: Da li je tačno ako kažem da dijalektološke karakteristike mogu da se
18 koriste kao pouzdane oznake za utvrđivanje nečijeg ličnog identiteta?

19 O: E... stepen pouzdanosti određivanja identiteta je u direktnoj
20 proporciji sa količinom jezički' činjenica sa korpusom činjenica kojima

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 raspolaze stručnjak koji želi da utvrti identitet. Što je korpus bogatiji, š...
2 šanse za uspeh su veće. Siromašan korpus otežava posao.

3 Na terenu, kad se istražuje dijalekat, situacija mnogo povoljnija za
4 istraživača. On sam... on ima *questionnaire*, on drži u glavi problematiku, on
5 navodi informa da mu priča, daje teme koje će da iznesu na površinu reči, oblike
6 koji su njemu relevantni za formiranje suda. A u ovakvim slučajevima imate ono
7 što... što ste dobili.

8 P: Vrat ćemo se na lingvistički korpus koji ste Vi identifikovali u svom
9 izveštaju, ali ja Vas pitam da li možemo ili ne možemo da koristimo
10 dijalektološke karakteristike kao nešto što je oznaka nečijeg ličnog identiteta?
11 Možete li reći time što slušate nekoga ili čitate njegov tekst da li on dolazi
12 iz određene oblasti ili neke druge oblasti, ako čujete glas te osobe?

13 O: Uglavnom se može odrediti. Iz ličnoga iskustva govorim. Ja sam
14 odrastao u Bosni, dijalekat je hercegovačko-krajišni...ski, novoštokavski
15 ijekavski govor. Dugo sam u Novom Sadu i Beogradu govorio ijekavski. Govorio sam
16 i kao direktor instituta za srpski jezik Srpske akademije nauka i umetnosti
17 jedno vrijeme ijekavski. Kasnije sam prešao da govorim ekavski, što nije teško
18 ijekavcu da pređe na ekavicu, ali nikada sagovornicima, ljudima kojim sam se
19 susretao, nepoznatima od... nisam, ako stupimo u razgovor, mogao i da sam želeo a
20 nisam ni želeo da sakrijem identitet. Pitali su me možda više stotina puta jesam
21 li od Užica? Iz prost... Užice je grad u zapadnoj Srbiji, dijalekat je kao što i

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 moj osnovica. I kada sam, pre polaska u Hag, razgovarao sa gospođom Bearom, se
2 našli, kaže da govorim kao Užičani, da otežem kao Užičani. A... kada... kada
3 govorimo o dijalekatskim karakteristikama, na osnovu kojih se identitet
4 određuje, onda mislimo na dijalekat u celini. Dakle, sistem jezički s tim da
5 neke osobine su tu posebno važne, pre svega prozodija, akcenat. Akcenat se ne
6 može sakriti.

7 Srpski jezik ima... dijalekti imaju četiri inventara. Jedni imaju četiri
8 akcenta, jedni tri, jedni dva, jedni samo mesto akcenta ekspiratorni /fon./ kao
9 engleski, kao nemački. S druge strane, dužine vokala posle akcenta ne mogu se
10 takođe sakriti, one odaju. Pokazala je praksa da ljudi koji su rođeni na terenu,
11 koji nemaju dužinu posle akcenta, da je teško i gotovo nikako ne mogu da
12 uspostave."

13 Slušao sam tonski, dakle, snimak Belićevoga govora, najvećeg srpskog
14 lingviste. Rodom je... on je Beograđanin, tamo nema kvantiteta posle akcenta i
15 nije ga imao ni Belić. Mi danas poznajemo u Beogradu - dakle, ne mora biti čovek
16 lingvista specijalista, kad govori ekavski - mi poznajemo autohtone ekavce i
17 poznajemo, recimo ijekavce sa onih krajeva koji najbolje čuvaju akcenatske
18 distikcije, politoniju. Najbolje je ekavski književni jezik demonstrirao
19 profesor Jovan Vuković, rodom sa Durmitora a živeo u Sarajevu, kad on govori
20 ekavski. Drugo, tu je boja vokala, tu su... neko zatvara vokale, neko karje... neko
21 /sic/ karje "dute" neko karje "dijete", otvara. Neko guta vokale, što peratori
22 /fon./ kažu /nerazgovetno/ za nekog od oficira, mislim Živanovića, kaže da guta.
23 N... neko redukuje vokale, neko ima samo "ć" i "đ", nema "č" i "dž". Dakle, neke
24 osobine se jednostavno ne mogu sakriti.

25 Dakle, vrlo, vrlo ih je teško sakriti i odaje... govor odaje, rekoh,
26 uglavnom pojedinca.

27

28

29

30

1 P: Hvala, preći ćemo na to malo konkretnije kad budemo pogledali neke od
2 presretnutih razgovora. Kad govorimo o lingvistici i lingvističkim
3 karakteristikama, šta je to dijalektološka varijanta? Da li možete to da nam
4 objasnite? Samo kratko, ako nemate ništa protiv?

5 O: Dijalektološka varija... ja mislim da je to... mislite na... na varijate
6 srpsko-hrvatskog književnog jezika? A... poznato je da se nedavno u ovim nemilim
7 događajima na početku... Balkanu, raspala i srpsko-hrvatska jezička zajednica i
8 zajednička država. Takođe se zna da su Srbi i Hrvati 100 godina imali zajednički
9 književni jezik, srpsko-hrvatski ili hrvatsko-srpski, već kako se zvao. Do toga
10 je došlo na taj način što je u Zagrebu, poslije duže diskusije, polemika i
11 žučnih, 1889. godine hrvatski Sabor doneo odluku da se za književni jezik ipak
12 uzme taj novoštokavski zajednički vukovski tip jezika. Odmah nakon toga, u
13 Zagrebu su izdati, dakle, pripremljeni i štampani instrumenti, udžbenici toga
14 jezika. 1892. godine Ivan Broz, hrvatski pravopis; 1899. godine Tomo Maretić,
15 veliki naučnik gramatiku i stilistiku hrvatskoga ili srpskoga jezika i 1902.
16 godine Ivan Broz i njegov ujak Ranković /fon./ izdali su Iveković, Fran Iveković
17 /fon./ izdali su riječnik hrvatskoga jezika. U preambulama, u predgovoru, svi'
18 ti' dokumenata piše da su rađeni po uzoru na Vuka i njegovog najboljeg
19 sljedbenika, najpoznatijega Daničića i da su primeri za udžbenike uzeti iz dela
20 Vuka i Daničića. A... Maretić je to objasnio da je to uradio zato što je želeo da
21 uzme od najboljih, a Vuk je, kaže, kod nas najbolji. Što je Ciceron bio kod

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Rimljana, to je kod nas Vuk. To su bila ta vremena. Vremena kada su ljudi neki
2 težili zajedništvu. Dakle, dobili smo na nek... dakle z... zajednički jezik
3 objedinjen, ali nikad jedinstven jer od samoga početka regionalne su razlike
4 bile na sceni prepoznatljive. Istorija je učinila da u Beogradu istočna
5 varijanta ostane ekavska, a da Zagreb, razume se, ima ijekavski tip jezika. Bilo
6 je neki pokušaja da se to ujednači - nije upelo. Razlike varijantne između
7 zapadne i istočne su najopipljivije u leksici, leksici. Zbog toga što je... su u
8 Zagrebu, kao i drugi narodi i slovenski drugi iz Habsburške monarhije, prevodili
9 stručne strane termine plašeći se germanizacije i asimilacije. Tako. A Beograd
10 je preuzimao, adaptirao. Mi smo jeli šniclu, ko je imô pare da jede šniclu,
11 ovamo je odrezak. Dakle, tu su, ovaj, tu je varij... i ima jedna od
12 /nerazgovijetno/ dakle, postoji propisa... propis jezički, norma, nešto je
13 normirano.

14 Životna praksa često odudara. A... jedna za nas... za našu priču ovu, jedna
15 od najvažnijih stvari je kada je "jat" u pitanju, dugi "jat" ijekavski refleks,
16 propisano je da ijekavk... da dugi "jat" da i da je "dijete" "lijepo dijete",
17 "lijepo dijete" je propis. Međutim, u razgovornoj varijanti, u Zagrebu i danas -
18 ko sluša i spikere i političare je jednoslušni "ljepo" i "djete". Dakle, to su
19 te varijantske, ovaj, razlike koje su... su na kraju prerasle, jel l' da, i u
20 zasebne jezike.

21 P: Hvala Vam na tom odgovoru. Mislim da sada razumemo malo
22 dijalektološke varijate -

23 O: Molim Vas, molim Vas ponovite. Nisam čuo dobro, oprostite. Ponovite

24

25

26

27

28

29

30

1 pitanje, je l' može?

2 P: Hoću. Hvala Vam, profesore. Želeo bih da Vam usmerim pažnju nakratko
3 na poslednju stranu Vašeg izveštaja, a to je strana 30. Zato sam Vas pitao o
4 dijalektološkim varijantama i lingvističkim karakteristikama. Ukoliko mogu samo
5 da dobijem kratak odgovor u vezi sa ovim? Mi ćemo se vratiti na različite
6 akcente, dijalekte i oblasti iz kojih oni potiču. Ali, moje pitanje - ako
7 pogledate posljednju stranu Vašeg izveštaja - u pretposlednjem pasusu govorite o
8 morfološkim odlikama. Ja bih želeo, još kraće nego u prethodnom odgovoru, da nam
9 date malo bolje objašnjenje toga šta je morfološka odlika?

10 Ja mogu da Vam usmerim pažnju, ako Sud nema ništa protiv, to je
11 pretposlednji pasus, u sredini tog pasusa.

12 O: U sredini toga? Nisam siguran da su nam... da nam je numeracija... da nam
13 je numeracija usaglašena, sinhronizovana. To je ovo... mislite na zaključak, je
14 li? Na zaključak?

15 P: To je pretposlednji pasus, mislim da je to strana 22 u verziji na
16 B/H/S-u. Hvala, 29 - morfološka osobina.

17 Vratićemo se na to, samo bih želeo da imamo osnovu, tako da možemo da
18 diskutujemo o tome i da bolje razumemo.

19 Taj pasus počinje ovako... Da li sada imate pred sobom posljednju
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 stranicu? Možete da stavite slušalice na vrh glave, to će možda da Vam pomogne
2 da bolje čujete prevod.

3 O: Pa, mala je glava pa će otići gore. E, da vidimo.

4 Recite sada nešto da vidim da li Vas čujem?

5 P: Da?

6 O: E, sada je bolje.

7 P: To je pretposlednji pasusu izveštaja od 18. aprila 2008., a počinje
8 ovako:

9 "Poređenje jezika navodnih presretnutih razgovora i današnjeg govora
10 gospodina Ljubiše Beare, iznelo je na površinu njihovu dijametralnu suprotnost."

11 Vi zatim identifikujete ove dijalektološke razlike i morfološke osobine.
12 Ako pogledate konkretno na strani 29, pogledajte svoj izveštaj na B/H/S-u na
13 stranici 29?

14 Da li vidite ovu masnu reč u poslednoj rečenici -

15 O: Da, da, vidim. Da, da, vidim, vidim, vidim, da, da. Da, vidim.

16 P: E pa u redu, baš iznad toga koristite izraz morfološke osobine. Ja
17 bih samo želeo, kako bih bolje razumeo Vaš izveštaj, profesore, jeste da Vas
18 zamolim da nam malo objasnite šta to znači. Vratićemo se na ovaj zaključak, samo
19 mi recite sada sa tačke gledišta lingviste ili dijalektologa šta podrazumevate
20 pod morfološkom osobinom? Šta su to morfološke osobine?

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Morfološke osobine su oblici, to su deklinacija i konjugacija. To su
2 padežni oblici imenica, zamenica, prideva, brojeva a konjugacija su glagoli.

3 Imamo foneti /nerazgovijetno/ to su glasovi sa prozodijom /fon./ a ovo su -

4 P: Recite mi, ako možete, i to samo ukratko šta su to "leksički domeni?"
5 Mislim da Vi pominjete u Vašem izveštaju tri reči na osnovu morfolokih osobina,
6 kako bismo ih bolje razlikovali.

7 O: Leksika, to su reči. Ima jedna po... dakle, jezik kao sistem ima
8 nekoliko, dakle, domena. Imamo fonološki, morfološki, sintaksički, leksički.
9 Leksički je najotvoreniji za strane uticaje. Jedna poslovice kaže: "Jezik meru
10 nema, jezik ni granicu nema." Sa civilizacijskim pozajmljenicama, tehnološkim i
11 svim drugim ide i terminologija. Dakle, to su reči, reči iz oblasti mah...
12 materijalne, duhovne kulture i života. To je vokabular. To je leksika i tu ima
13 ponajviše pozajmljenica u svakom jeziku. Jer najotvoreniji taj sistem za utjecaj
14 sa strane. Naše /sic/ dijalekti, razume se, ovaj teren je imao burnu istoriju.
15 Prolazili su, dolazili su nam zvani i nezvani gosti. Imamo... primorje ima dosta
16 romanizama. Vojvodina gore ima dosta mađarizama, takođe romanizama iz
17 rumunskoga. Imamo veoma dosta turcizama, zna se i zašto, imali smo više stotina
18 godina Turke sa kojima smo živeli zajedno. Imamo germanizama, dosta razume se,
19 zna se zašto. Poslije Drugog svjetskog rata posebno imali smo dosta uticaja
20 ruskog jezika. Ideologije su se približile, razume se. A sada, prosto ne možemo
21 da se odbranimo od anglicizama... anglicizama i govori se s... srpski-engleski,

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 odnosno engleski... engleski-srpski. Dakle, to je tako i... uvek bilo i biće.

2 P: Želeo bih i da razjasnimo jednu reč koju ste danas ranije pomenuli.
3 Kad govorite o ovim oblastima i uticajima iz drugih entiteta u krajevima bivše
4 Jugoslavije, na strani 10, u redu tri pominjete reč "topologija". Možete li da
5 nam to razjasnite? Mislím da mi znamo šta to znači, to nije u Vašem izveštaju
6 već je ustvari na strani 10 u redu tri današnjeg stenograma. Profesore, možete
7 li samo da mi kažete šta podrazumevate pod rečju "topologija" kada je
8 upotrebljavate?

9 O: To je...to je štamparska greška. To je "tipologija". To je tip, to je...
10 ne, ne topologija, to je tipologija. Znači, ovaj, dijalekatska tipologija,
11 tipovi, vrste, razvrstavanje po vrstama i to je... to je... to nije topologija, to
12 je tipologija. To je lapsus ako sam rekao topologija, ili ko je kucao
13 /nerazgovijetno/ izvinjavam se.

14 P: Hvala na tome. To smo baš hteli da raščistimo. Još nekoliko
15 definicija, izvinjavam se na tome, ali hoću da budem siguran da bolje razumem
16 Vaš izveštaj. Šta je to lingvistička dijahronija?

17 O: Pa, dijahronija je proučavanje nekog jezika kroz istorijski period.
18 To je istorijsko proučavanje jezika. Dijahronijska lingvistika, dinamička
19 lingvistika, znači proučava istoriju jednog oblika, istoriju jezika. A suprotno
20 je sinhronija, to znači sinhronost - istovremenost rezervisana za proučavanje
21 jezika, jezičkog sistema neke osobine u jednom vremenskom preseku. Nezavisno od
22 razvoj /sic/ danas, uglavnom, to je opisivanje savremenog jezika, savremenog
23 jezičkog stanja. To zn... da... ovaj. Dakle, dijahronije je istorija, a sinhronija
24 je sadašnjost, najjednostavnije rečeno.

25 P: Samo nam recite i koje su različite oblasti republike bivše
26
27
28
29
30

1 Jugoslavije u kojima su postojale varijante između jedne i druge republike kad
2 je reč o dijalektima koji su se govorili u određenim oblastima?

3 O: Pa, srpski, da karžemo srpsko-hrvatski jezički prostor, izdijeljen je
4 na tri dijalekatska kompleksa. Štokavsko narječje - dakle narječje štokavsko,
5 čakavsko i kajkavsko. Štokavsko narječje je najrasprostranjenije. Štokavsko
6 nastalo je na terenu srednjeevropske srpske države i susjednih oblasti. Čakavsko
7 je nastalo na terenu srednjeevropske Hrvatske dalmatinske... dalmatske Hrvatske i
8 susjednih oblasti. A kajkavsko na terenu panonske hrvatske, današnje Slavonije.
9 Granice među narječjima su se pomerali u historiji. Seobe su veoma važan faktor
10 dijalektologije srpske i hrvatske. Najezdom Turaka došlo je do masovnog
11 pomicanja stanovništva. Pomeren je granica čakavskog narječja u korist
12 štokavskog. Štokavsko se proširilo zahvaljujući migracijama. Nekada je granica
13 bila zapadnija čakavska nego... nego što je danas, no migracije su učinile svoje.
14 Inače, genetski su bliži štokavski i čakavski, dok je kajkavski genetski nešto
15 bliži slovenačkom.

16 P: Hvala, profesore. Ali u stenogramu ima malo problema. Oni ne mogu da
17 nas slede, mnogo smo brzi, izvinjavam se zbog toga. Da bih jasno samo rekao,
18 pomenuli ste štokavski i kajkavski, a mislim da čakavski nisu uspeli da
19 zabeležu. č-a-k-a-v-s-k-i, da li je to tačno? To se nije videlo u stenogramu, ja
20 bih samo želeo da potvrdim da je to tačno. Da li je to tačno profesore?

21 O: Za našu... za naš posao zbog kog smo se danas okupili, svakako čakavski
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 je daleko značajniji. Kajkavski s... nas praktično ne tiče u ovom poslu. Čakavski,
2 rekao sam, nastao je na terenu srednjevekovne Hrvatske... dalmatinske Hrvatske,
3 susjednih oblasti. Na otocima i uzak deo primorja smatra se da je nekada granica
4 prema štokavici išla dolinom Una-Cetina, a da je kasnije pomerenjena zbog
5 migracija.

6 Ako treba dalje da raščlanjujemo čakavski i štokavski, ako je potrebno,
7 možemo, ali... je li ovo dovoljno za ovu priliku?

8 P: Pa, s obzirom na to koliko vremena imamo, biće dovoljno, hvala. Ja
9 sam samo hteo da budem siguran da su sva tri navedena u stenogramu, kako bismo
10 mogli zajedno to da pratimo.

11 Da li u svakom od ovih postoje varijantni dijalekti? Na primjer, u
12 okviru čakavskog da li postoje različiti dijalekti iz te oblasti, odnosno u
13 Dalmaciji, delu Hrvatske kao što ste nam objasnili?

14 O: Rekao sam na početku da je dijalekatski kompleks srpski, hrvatski,
15 bošnjački, ovaj, veoma idiferenciran /fon./, da imamo prave mozaike, da je
16 interesantan, razume se, pa i čakavski. Čakav... imamo tri osnovne, da kažem,
17 grupe govora - podjelu. Na zapadu imamo čakavski-ekavski "deca" "dete". Imamo
18 južnije ikavski "dica", to je Split, z... za nas je poseban važan će biti ovaj
19 ikavski-čakavski. I samo imamo prelazni ekavsko-ikavski, što za našu temu nije
20 prilično interesantan, a na samom jugu otok Lastovo govori ijekavski /fon./.
21 Dakle, i čakavci imaju svoj i ekavke i ikavce i ijekavce, kao što i štokavski
22 ima podela ekavski, ikavski i ijekavski. Jedino kajkavci to nemaju. Inače,

23
24
25
26
27
28
29
30

1 kad govorimo ikavski i ekavski - biće valjda reći kasnije i o tome - u podeli
2 dijalekata "jatu" pripada prvo mesto.

3 To je najznačajnije... nije status "jata" za raščlanjivanje dijalekatskog
4 kompleksa.

5 P: Vrat ćemo se na "jat" i razgovaraćemo o tome, kao i o nekim drugim
6 osobinama i varijantama u jeziku. Ali, sada bih želeo - radi Suda, sa dozvolom
7 Suda - da im usmerim pažnju na dodatak 3 Vašeg izveštaja. To je mapa dijalekata,
8 ja imam ovde kod sebe originalnu knjigu na koju ste se Vi pozvali.

9 Ukoliko Sud dozvoljava, ja bih svojim cenjenim kolegama dao ovu knjigu
10 da oni mogu to bolje da vide. To je jedini original koji imamo. Mislim da je tu
11 ova oznaka u različitim bojama bolja, tako da ako Sud nema ništa protiv, ukoliko
12 je to u elektronskom sistemu sudnice, možda bismo mogli ukratko samo da prođemo
13 kroz ove različite oblasti koje se vide u ovoj knjizi. To su tri stranice od
14 kojih su dve pridodate uz izveštaj, tako da bi to bile ova i ova strana onda.

15 Profesore, dok stavimo knjigu ovde na grafoskop, možete li mi reći kakva
16 je ovo knjiga?

17 O: Ovo je izvadak iz enciklopedije Jugoslavije i zove se "Jezik srpsko-
18 hrvatski, hrvatsko-srpski, hrvatski ili srpski". Ovde je... tu je sažeto... data
19 istorija narodnog jezika, istorija književnog jezika i dijalekatski kompleks
20 Srba i Hrvata. Knjiga je došla iz ruku dvojice vodećih srpskih i hrvatskih

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 lingvista svoga vremena. To su akademik Pavle Ivić - koga sam pomenuo već i
2 akademik Dalibor Brozović - vodeći srpski, hrvatski lingvista, on je i danas
3 živ. Dakle, to je enciklopedijsko izdanje sažeto, dato sve.

4 P: Budući da ga koristite u dodatku broj 3, htio bih da to dobiju sudije
5 i cijenjene kolege da bi mogli pogledati.

6 Nismo imali primerak u boji da ga priložimo uz Vaš izvještaj, nadam se
7 da ćete videti pred sobom na grafoskopu primjerak.

8 Ovaj koji imate desno na grafoskopu je čakavski, zar ne?

9 O: Da, to je... ovde? Da. Da, da, da, da, to je čakavski. Jasno, jeste, to
10 je čakavs -

11 P: Zapravo, tako stoji u vrhu stranice. Ispod toga, na grafoskopu - što
12 još uvek ne vidimo - spominju se konkretni dijalekti u tom regionu. Uz
13 dopuštenje Suda, molim da se zumira. Mislim da u donjem lijevom uglu naznačeni
14 su i naglašeni razni dijalekti koje ste nam prethodno objasnili. Da li je to
15 tačno?

16 O: Jeste.

17 P: Molim da pređemo na sljedeću stranicu.

18 O: Jeste.

19 P: A to je karta bivše Jugoslavije, odnosno raznih područja...

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Jeste.

2 P: ... na kojima je označen štokavski, da li je to tačno?

3 O: Jeste.

4 P: A treći, kažete da nam nije nužan za ove potrebe...

5 O: Kajkavski je.

6 P: ... na 3. stranici, na sljedećoj stranici, to je kajkavski.

7 O: Za nas je irelevantan kajkavski u današnjoj priči, to je sigurno. A o

8 čakavski jedino ikavski-čakavski nam je interesantan, splitski govor u našem... i

9 splitske okoline. Za nas.

10 P: Htio sam da to bude kompletno, kako bismo vidjeli cijelo područje i

11 kako su se koristili, kako su bili raspodijeljeni dijalekti u bivšoj

12 Jugoslaviji. Uz dopuštenje Suda, molim da nam poslužiteljica pomogne i da vidimo

13 prvi, a to je čakavski. Možete li nam reći, možete li nam ukazati koje su to

14 razlike na području gde se govorio čakavski?

15 O: A... razlike unutar čakavskoga postoje - doduše za nas ovde nisu... nisu

16 toliko bitne. Gore je... imamo zapadni, imamo ekavski. Ekavski je i u osnovi reči,

17 kao što je "pesma" i sačuvan je i u deklinaciji. Prema našem današnjem "u

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 gradu", tu je sačuvana starina "va grade", "va grade" sačuvana je starina.
2 Dalje, između ikavskoga - dole ovo plavo - imamo prelaznu zonu ekavsko-
3 ijekavskoga, ekavsko-ikavsku gdje po praje... pravilima Majara /fon./ i
4 Jakubinskoga "jat" daje volak ili "e" ili "i", a na jugu imamo Lastovo,
5 ijekavski... ijekavski govor.

6 E... ne znam koliko je za Vas interesantno, od fonetskih osobina koje
7 raščlanjuju čakavsko narječje je i sudbina poluglasnika kratkog, naglašenog.
8 Tako da na Krku imamo dugi daje "a", a kratki daje "o" - "dan" "donos", a na
9 Cresu i Dobrinjevu /fon./ na Krku dugi "a", a kratki "e" - "dan" a "denes". Od
10 čakavskih osobina imamo celo područje čakavsko je zapljusnuto romanskim
11 uticajem. Tu su takozvani adriatizmi. To su... usvojen je... prvo su bili
12 dalmatinizmi, pa su adriatizmi baš na Brozovićev predlog i oni su usvojeni i
13 sada se i koriste u nauci, 'nate. Tu su razne osobine pod uticajem romanskih
14 suseda i s kojima... sa kojima su živeli. To je ono "lj" u "j", "ljubav" i
15 "Ljubo", tu je finalno za "m" uvijek "n" - "jesan" ili "nisan". Tu su i one
16 anegdote oko "nisan" i "jesan", koje smo čuli kod gospodina Beare kad smo
17 zajedno razgovarali itd. Za nas je najinteresantniji ovaj ikavski-čakavski

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 splitski, jedini interesantan za nas.

2 P: Hvala za to. Vratićemo se na to i usredsrediti. No, moje opšte
3 pitanje... hvala, gospodine predsjedavajući, hvala poslužiteljici, više nam ne
4 treba ova knjiga. Ali, hoću da budem siguran da su boje dobro fotokopirane, ako
5 ne, zatražiću da se dodaju ove tri stranice kako bi sudije imale odgovarajuće
6 boje za dijalekte na području, no možemo o tome drugom prilikom.

7 Profesore, moje pitanje za Vas je sljedeće: da li se ovi dijalekti
8 razlikuju? Da li su oni jedinstveni i može li neko poput Vas, neko ko je
9 lingvista čim čuje nekoga identifikovati iz kojeg područja ta osoba dolazi?

10 O: A... dijalekti se razlikuju, jer čim se različito imenuju, znači, zbog
11 razlike imamo i tu nomenklaturu koju imamo - to je jedno.

12 Drugo, kada je reč o identifikovanju, tu postoje dva pristupa, dva pra...
13 ugla gledanja. Prvo, postoji princip eliminacije, da eliminišete odakle čovek
14 nije, ako poznajete, ovaj -

15 Inače e... dijalekti, kad govorimo o štokavcima i čakavcima, to su već
16 narječja i kajkati, tu su razlike još veće. Razlike su - razume se - postoje
17 između dijalektima u okviru jednoga narečja. Postoje u okviru govora istoga...

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 istoga dijalekta. One nisu uvek istog intenziteta, nisu istoga tipa, ali ipak s...
2 postoje i uočljive su. Može stručnjak, ko je kompetentan i ol... kol'ko je
3 kompetentan, bez većih problema da identifikuje nosioca dijalekta. Ali, kažem,
4 ako govori u dijalektu. Ako date dijalektologu pet kasete sa pet različitih
5 dijalekata, on će da poslušati i za desetak minuta će za svakih... on će ih
6 identifikovati iz kojega su govora. To sigurno može.

7 I na kraju mogu čak... mogu i ljudi koji nisu stručnjaci, koji nisu
8 kompetentni, koji nisu znači, specijalisti iz iskustva. U kontaktu sa ljudima,
9 ljudi čuju, kao što su i mene identifikovali toliko puta, nisu slučajno me... no
10 me vezali za kraj u zapadnoj Srbiji koji *mutatis mutandis* /fon./ govori kao moj.
11 znači -

12 P: Znam da smo elimisali kajkavski. Možete li ukratko da napravite
13 razliku između štokavskog i kajkavskog narječja, a u svetlu onoga što Vam je
14 rečeno i što Vi mislite da je relevantno. Ako je moguće, možete li nam pokazati
15 kakva je veza, odnosno razlika između to dvoje?

16 O: Ako se ne varam, Vi smislite na čakavski, a ne na kajkavski ako smo
17 kajkavski eliminisali? Na... na šta mislite? Mislite li na kraj u kome je živeo
18 gospodin Beara, je li? To je onda čakavski, jasno.

19 P: Možda sam pogrešno izgovorio..

20 O: Da, da, lapsus.

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 P: ... mislio sam da sam tačno. No, u svakom slučaju, hvala Vam. Između
2 štokavskog i kajkavskog, možete li povući razliku i reći kakvog je to značaja
3 imalo, ukoliko je uopšte imalo nekog značaja za ono što je bio Vaš zadatak?

4 O: Osnovna, najuočljivija razlika, između triju narečja po kojima su...
5 imenovani je oblik zamjenice nemački "was", odnosno "quid" latinsko "šta" ili
6 "što", "ča" i "kaj".

7 E... dalje, razlika između štokavaca i čakavaca najuočljivija je u
8 prozodiji /fon./, u akcentologiji, među a... u... kod akcenata. Štokavci imaju dva
9 kratka akcenta. Imaju kratkouzlazni "žena", "sestra" imaju dva... i imaju silazni
10 "ženo" "sestro" u vokativu. To je unikat u evropskim razmerama.

11 Dalje, razlika je između štokavaca i čakavaca i u vokalizmu. Čakavs...
12 štokavci imaju zvučne afrikate /fon./, bar jedan. Imaju "đ" obično i "dž", a
13 mnogi imaju i "dz". Imaju "međa", kod čakavaca je "meja", mi imamo "dž", oni ga
14 nemaju, a mnogi naši govori imaju "dz", razume se dijalekti.

15 Dalje, kod štokavaca je proširenje imenica imate "krajevi", "kraljevi" a
16 tamo su "gradovi", "sinovi", a tamo su "sini", "kraji", "kralji". Vokalizam je...
17 sno kons... i konsonantizam su pod uticajem romanskim. Romanske leksike ima mnogo

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 više. Ima romanizama, a kod nas ima više turcizama, gemanizama i drugih.

2 P: Hvala Vam za te primjere, znam da ih ima još mnogo. No, da budemo
3 kraći, zadovoljićemo se sa tih nekoliko primjera i nastaviti sa Vašim
4 izvještajem kako biste nam - ako nemate ništa protiv - istakli koje su to
5 karakteristike i varijante po kojima se oni razlikuju?

6 Vi ste razmotrili četiri stvari u vezi sa presretnutim razgovorima. To
7 je izvještaj NIOD-a, izjave svjedoka, transkripti, kratka biografija. Možete li
8 nam reći, ko Vam je dao elemente iz biografije gospodina Beare?

9 O: Elemente iz z... i biografije gospodina Beare, dao mi je neko od
10 advokata. Sada, to sam... od Vas sam nekoga dobio, da li John Ostojić ili... ili
11 Stanić, neko mi je dao od advokata u Beogradu.

12 P: Osoba u Beogradu sa kojom ste se sastali, ja sam tamo bio nekoliko
13 puta, no to je vjerovatno bio naš istražitelj, gospodin Milan Stanić.

14 O: Milan Stanić, da, da.

15 P: Da li je to tačno?

16 O: Milan Stanić, da. Rekao sam, Stanić, da, da. Milan Stanić mi je to
17 onda, znači, verovatno mi je to Stanić dao, on je -

18 P: Nije bitno ko Vam je to dao. No, kažite nam kakve informacije ste
19 dobili o biografiji gospodina Beare, ako nemate ništa protiv?

20 O: Biografija gospodina Beare mi je bila neophodna i ja sam se prema
21 njoj trebalo da svoju metodologiju razradim, svoj pristup odredim. Da vidim gde

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 je sve živeo, gde je radio. Znajući prili... da... da vidim imajući... i da uporedim
2 prilike dijalekatske, odnosno varijanske /fon./ književno-jezičke gde je živeo,
3 gde je odrastao i da to sravnim sa prili... sa jezikom tih navodnih presretnih
4 /sic/ razgovora.

5 A... budući da je odrastao u Sarajevu i da je... a da je posle devetnaeste
6 godine otišao praktično u primorske krajeve, da je navjeći deo karijere proveo
7 na čakavskom terenu, i da je često išao u zaleđe, šire naseljeno nosiocima
8 hercegovačko-krajiškog dijalekta njegovog severozapadnoga dela, ja sam u
9 transkriptima tražio spone, ima šta da veže za Sarajevo, imali i... i a, ima li
10 šta da veže za kraj u kome je kasnije živeo i radio. A... moram priznati, ja sam
11 očekivao da će biti tragova dijalekta iz njegove mladosti.

12 Odma' da se razumemo, a... kada se analizira jezik visokog oficira
13 Jugoslovenske narodne armije, onda se mora polaziti od toga da je u pitanju
14 korektan književni jezik, a da se tu dijalekatske crte govorne, lokalne mogu
15 potkrasti, one su u manjini. One su one koje će da odaju, koje se ne mogu
16 sakriti.

17 Takođe sam... me interesovalo, ako već kad je književni jezik, da li je to
18 takozvana zapadna varijanta - tada je bila zajednička država ili je bila
19 istočna. I u tome sam tražio... tražio sam uporišta da se... da se orjentišem i da
20 vidim kako tu stvari stoje. Razume se, ja sam najveći deo posla obavio i najveći
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 trud uložio pre susreta sa gospodinom Beare... sa Bearom i razgovora sa njim.

2 P: Savršeno. Da li ste zatražili da se nađete sa gospodinom Bearom kako
3 biste potpuno razumeli njegove lingvističke karakteristike i dijalekt kojim on
4 danas govori? Da li ste se Vi i sastali sa njime?

5 O: Ja sam od Obrane - moram reći, ako se ne varam - dosta davno, da sam
6 ja vrlo brzo izrazio želju da se sretnem sa gospodinom Bearom. Malo je potrajalo
7 do smo tu odl... tu dozvolu dobili, i mi smo se sreli 7. i 8. aprila ove godine u
8 pritvorskoj ćeliji u Scheveningenu.

9 P: Prije sledeće pauze, možete li nam ukratko reći, ko je bio prisutan
10 na tom prvom sastanku koji ste imali sa gospodinom Bearom, u pritvorskoj
11 jedinici Ujedinjenih nacija?

12 O: Bio je gospodin John Ostojić, bila je gospođica Jelena Džambazović -
13 prevodilac i bio je ovaj advokat iz... iz...

14 P: Da Vam pomognem?

15 O: ... visok. Kri...

16 P: Chris Meek...

17 O: Chris Meek!

18 P: ... da li možda na njega mislite?

19 O: Chis Meek, Chris Meek je bio, jeste, prvi put. A idućega dana smo
20 bili samo gospodin Ostojić, gospođica Džambazović i ja, drugoga dana.

21 P: Kažite nam, šta je bio razlog što ste htjeli da se nađete sa
22 gospodinom Bearom?

23 O: O' samog početka saradnje sa Odbranom, ja sam bio suočen sa velikim
24 hendikepom - o'sustvo audio zapisa. Imao sam samo te transkripte, navodno
25 presretnih razgovora, jezički dosta šture, o tome ćemo nadam... vjerovatno kasnije
26 govoriti koje su tu poteškoće. Znači, nisam mogao... i... a, onda želeo sam da čujem
27 kako gospodin Beara sada govori. Da... da se upoznam da bi se kas... da bi

28

29

30

1 lakše... da vidim da li... kako stoje tekst, jezik... jezik a... transkripata koji se
2 vezuju za gospodina Bearu i njegov današnji govor. Da mogu da uporedim, da vidim
3 u os... da -

4 P: Hvala. Ustvari, Vi ste radili ocjenu i analizu njegovog postojećeg
5 govornog modela, uprkos činjenici da je proteklo 13 godina nakon što je snimljen
6 taj navodni presretnuti razgovor? Znači, protekao je vremenski period od 1995.
7 do 2008. godine.

8 O: Da. Moram priznati da sam bio veoma iznenađen onim što sam čuo u
9 razgovoru sa...

10 P: Professore.

11 O: ... gospodinom Bearom. Ispostavilo se da u slobodnoj komunikaciji sa
12 Odbranom, prevodiocima svedokom veštak... o... ekspertom kao što sam j... sam ja bio,
13 on govori čakavski spliskim govorom /sic/. To je čakavski splitski.

14 A kada se upliću osobine književnoga jezika, onda je to po pravilu
15 hrvatska varijanta nekadašnje zajedničkog, odnosno to je današnji hrvatski
16 jezik. Bio sam više nego iznenađen, činjenicom da posle toliko vremena, da se on
17 drži toga splitskoga. I razume se načelna... jedna načelna opservacija - biće
18 verovatno kasnije reči konkretno - njegov današnji govor je u oštroj koliziji sa
19 onim što donose transkripti navodnih... po pravilu u oštroj koliziji. Po pravilu u
20 oštroj koliziji sa današnjim njegovim govorom.

21 P: Molim Vas da preostalih nekoliko minuta provedemmo razgovarajući o
22 tim sastancima.

23 Prvi sastanak Vi ste iskoristili da biste razmotrili ono što su bili
24 razgovori Beare i ostalih. Da li ste Vi zapravo čuli o čemu su oni razgovarali?

25

26

27

28

29

30

1 Da li je to tačno?

2 Izvinjavam se što je pitanje sugestivno. Znači, Vi ste prvog dana
3 posmatrali dok sam ja razgovarao sa gospodinom Bearom, a drugoga dana Vi ste mu
4 postavili izvjesna pitanja, a onda ste pravili bilješke. Da li je to tačno?

5 O: Sećam se prve rečenice gospodina Beare. Pitao je gospođicu
6 Džambazovski: "Što si mi tako bljeda? " To je bilo prvo. E... moram reći da sam
7 iznenađenja... taj moj boravak u...u Scheveningenu i razgovor sa gospodinom Bearom,
8 za mene je bio jedno veliko iskustvo i otkriće i... i bilo je tu iznenađenja. A...
9 dakle, ja sam u ovom slučaju mogao raditi ono što ne smem raditi nikada kao
10 dijalektolog. Kad dijalektolog ode na teren, razgovara sa nepismenima. Nema
11 nikakvih sugestija i nikakvih direktnih pitanja, to je strogo zabranjeno.

12 Ja sam prvi dan sa belešk...žnicom u ruci slušao razgovor opušten,
13 prilično i u dobrom raspoloženju između gospodina Beare, njegovih branilaca,
14 mlade dame, tu je bila valjda i kafa, tu su bile šale, tu su bile pošalice, tu
15 sam bio iznenađen. Ja sam slušao šta oni govore i beležio. Tada sam bio kao
16 dijalektolog i razume se bio sam veoma iznenađen oni' što sam čuo, kako on
17 govori. A... videći da imam da... posla sa čovekom izuzetne inteligencije, veoma
18 pribranom, sabranom, plemenito kooperativnom. Mogao sam da čak postavljam i neka

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 pitanja, da mu predočim neki oblik.

2 P: Htio bih da ove dvije stvari razjasnimo, da bude jasno u zapisniku.
3 Vi ste vodili bilješke tokom ta dva sastanka. Kao što kolege znaju, mi smo
4 primjerak tih bilježaka označili kao dokazni predmet Odbrane 29584. Profesore
5 Remetiću, da li je to tačno? Ne mislim da morate znati broj, nego pitanje je, da
6 li ste nam dali original bilježaka sa tog sastanka?

7 O: Ja sam Vam dao svoje originalne Beleške. Ja nisam znao znao da ćete
8 Vi to traja... ja sam po njima šarao, kad sam ja pravio svoj izveštaj, podvačio
9 bojama, zelena, crna, precrtavao. T... to je radni materijal, Vi ste videli da je
10 na tome rađeno. Ja sam to Vama dao, Vi ste to... ja to imam i ja kopiju uza se,
11 razume se.

12 P: Mi smo to poslali tužiocu. Kada ste nam Vi to dali? Da li je to bilo
13 u vreme kad sam Vas prije par nedjelja vidio u Beogradu?

14 O: Da. Da, da, upravo tada, da.

15 P: I onda smo mi to poslali tužiocu. Vraćiću se na jednu temu, a to je
16 kada ste rekli da su prve riječi koje ste čuli bile te koje su se odnosile na
17 blijedilo gospodžice Đambazavić. Možete li nam reći na drugim dijalektima kako
18 biste rekli to "bljeda"?

19 O: Evo o čemu se radi. U... tu je, razume se, "jat". Kod ekavaca je
20 "bleda", kod ikavaca "blida", kod ijekavaca ortodoksnih i -

21 P: Izvinite, profesore. Prebrzo govorite i teško nam je čuti razliku
22 između ta tri dijalekta, odnosno, te riječi izgovorene na ta tri dijalekta.

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Vrijeme je za pauzu, možda da to i uradimo.

2 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Upravo to sam htio da predložim. Pauza
3 će trajati 25 minuta.

4 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Molim, ustanite.

5 ... Početak pauze u 15.46h

6 ... Sjednica nastavljena u 16.20h

7 G. OSTOJIC: [simultani prevod] Hvala, gospodine predsjedavajući.

8 Hvala profesore Remetiću. Ako možemo da nastavimo i ako mogu samo da
9 razjasnim. Pre pauze smo malo diskutovali o reči "bled". Ja ću je sricati i
10 zamoliću svoje kolege, ukoliko mogu da budem i sugestivan, jer ovo treba da se
11 pojavi na stenogramu.

12 P: Koliko ja shvatam, gospodine, postoje tri načina da se ova reč na
13 B/H/S-u. prvo je "bleda" - b-l-e-d-a. Drugi način je "blijeda" što je b-l-i-j-e-
14 d-a i treći način je "bljeda" što je b-lj-e-d-a.

15 Da li sam tačno rekao, da su ovo ta tri načina koja ste hteli da nam
16 kažete da postoje pre nego što smo imali pauzu?

17 O: Da, to su tri osnovna načina. Razume se "bleda" je i književno
18 propisano, "blijeda" je književni, a "blida" je dijalekat. Samo dijalekat.

19 P: I to je treća. Možete li da nam kažete koji je oblik od ova tri
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1   gospodin Beara upotrijebio kada se obratio gospođici Džambasović?

2   O: Ja ovde pred sobom imam svoje zabeleške i prva reč je "ubljedila", a
3   drugo je "što si mi bljeda". A... čim sam to čuo -

4   P: Možete li molim Vas, izvinjavam se što sam Vas prekinuo. Ako možete
5   samo, molim Vas, pošto mislim da to imamo ovde, zbog onog što je nama važno da
6   nam sričete ovu reč, ako imate stenogram pred sobom? Znam da je Vaše poznavanje
7   engleskog ograničeno, ali vidite da oni ne mogu da ubeleže neke od reči koje
8   koristite.

9   Prva koju ste upotreбили bila je "blijeda", što je b-l-i-j-e-d-a, da li
10   je tako?

11   O: Da. Prva je "blijeda", to je norma srpskog i hrvatskog književnog
12   jezika. Kod Srba ijekavskog tipa, a književnog jezika hrvatskog "blijeda".
13   "Bleda" - b-l-e-d-a, bleđa je po normi književnog srpskog jezika. Znači ekavska
14   varijanta, ekavskog tipa, u Beogradu. A "blida" - b-l-i-d-a je dijalekatsko, to
15   je u dijalektu, to nije u književnoj normi.

16   P: Dobro. Da li ste mogli bilo šta da zaključite na osnovu odlika govora
17   gospodina Beare, kada je on izgovorio ove prve reči? Dakle, kakav je bio Vaš
18   prvi utisak i da li ste tad nešto mogli da zaključite?

19   O: Rekao sam da je "jat", a ovde je "jat" u pitanju, refleks najvažnija...
20   najvažniji u klasifikaciji srpski' i hrvatski' i bošnjački' dijalekata. Znao sam
21   odma' kada sam čuo "ubljedila" u-b-l-j-e-d-i-l-a, ubljedila i "što si mi bljeda"
22   da je u pitanju hrva'ski književni jezik. Hrva'ska razgovorna varijanta

23

24

25

26

27

28

29

30

1 književnoga jezika, jer je propisano i u hrva'skim udžbenicima da bude "bli-je-
2 da", ali to u praksi uglavnom se svodi na na jednosložni izgovor b-lj-e-da.
3 "Bljeda" se može čuti i u srpskim govorima. "Bljeda", ne b... molim Vas da...da...da...
4 da odlično, bljeda se može čuti i u srpskim govorima jadranskog zaleđa, gde je
5 gospodin Beara često u okviru službe boravio. Tako se govori u Zagori, tako se
6 govori po Dalmaciji gdje živi, dakle, Srbi, u Lici. Jedina je z... bilo mi je
7 odmah jasno da nemamo sarajevski "i", gdje bi bilo "blijeda". Dakle, Beara nije
8 govorio kako se govori ni književno, ni dijalekatski u njegovom rodnom Sarajevu.

9 Imao sam... jesmo stigli? Imao sam samo dilemu da li je ovo "bljeda" iz
10 hrva'skog razgovornog književnog jezika, kako se govori i u Splitu kad se govori
11 književnim jezikom. Ili je to u pitanju refleks, odsjaj uticaj srpskih govora,
12 rekoh, zaleđa. Odgovor sam dobio vrlo brzo. Na prvoj strani mojih zabeleški -
13 koje ovako izgledaju, jer nisam znao da će ih iko tražiti, to je moj radni
14 materijal - čuo sam ikavske likove. Umjesto sarajevskog "uvijek" - uvi-jek i
15 propisano književno "uvijek", gospodin Beara je rekao "uvik", uvik sa "i".

16 Dalje su se redali slični primeri. "Dida" umjesto "djed" ijekavsko ili
17 "đed" kako je kod većine Srba ijekavaca sa jotovanjem đed, j, đ, đed, ili deda
18 kako je ekavskom. Tu je glagol "triba", itd. Posle desetak minuta, na moje
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 iznenađenje svaki... bio sam iznenađen, ali sam shvatio da gospodin Beara u
2 slobodnoj komunikaciji sa svojim sagovornicima, svojim poznanicima - gdje sam
3 jedino ja bio prvi put - govori čakavski, ikavski splitski razgov... splitski.
4 Pokazaće se kasnije, kada govori k... književnim obli... kad književni, to je po
5 pravilu z... zapadna hrva'ska varijanta nekadašnjeg zajedničkog jezika. A danas je
6 to hrva'ski književni jezik.

7 Govor gospodina Beare sedmoga i osmoga i jezik transkripata po pravila
8 s... po pravilo /sic/ su dve različite kategorije, inkopatibilni /sic/ su, po
9 pravilu.

10 P: Vrat ćemo se na to konkretno mišljenje kasnije pošto se to vidi i u
11 Vašem izveštaju, a sada ćemo otići dalje u Vašem izveštaju, ako možemo. Ali, pre
12 svega, da li ste smatrali da je sedam ili osam sati dovoljno za Vas da biste
13 mogli da procenite obrazac govora gospodina Beare? Što bi Vam pomoglo da
14 formulišete svoju analizu i svoje mišljenje koje ste nam pružili u svom
15 izveštaju i koje nam pružate danas ovde u sudnici.

16 O: Sedam-osam sati provedenih sa gospodinom Bearom koji su ispunjeni ne
17 samo njegovim govorom, razume se, govorili smo i mi, govorili su i advokati. Ja
18 sam se uključivao, ono što sam ga i pitao. Razume se, nije... nije to dovoljno za...
19 da se piše studija, kao što mi radimo obimna o njegovom govoru, zato je potreban
20 veći korpus.

21 Da Vas podsetim. Ja sam pisao doktorat na osnovu 200 sati audio snimaka,
22 ali to je nešto sasvim drugo. Ali, bilo je sasvim dovoljno za zaključke, za

23
24
25
26
27
28
29
30

1 opštu sliku, gospodin Beara se predstavio... legitimisao što se tiče njegovog
2 današnjeg govora - ba... u toj komunikaciji slobodnoj - već na prvoj ovoj
3 stranici. Sve najbitnije ja sam čuo, a posebno je dovoljno za sadržaj
4 transkripata koji je - to ćemo nadam se da vidimo /nerazgovijetno/ da Vam kažem
5 - veoma oskudan, veoma siromašan, veoma ograničen. Tema'ski s...tema'ski sužen, a
6 količinski nedovoljan, mali, al' o tome... o tome ćemo valjda kasnije.

7 Dakle, dovoljno je da se za... slika gospodin Beara danas 17 godina
8 poslije napuštanja Splita dobro govori splitski čakavski.

9 P: Gospodine Remetiću, da li osoba može da pređe sa jednog dijalekta na
10 drugi u jednom kratkom periodu? Šta možete o tome da nam kažete na osnovu svog
11 stručnog iskustva? Na osnovu onog što ste videli i čuli u razgovoru sa
12 gospodinom Bearom, bilo neformalno, kao i u formalnom sastanku kada ste mu
13 postavljali pitanja i dobijali od njega odgovore? Da li osoba može tako brzo da
14 pređe s jednog dijalekta na drugi, ili Vi kao profesionalac možete da utvrdite
15 dijalekat i da čujete te razlike u dijalektu u govoru te osobe?

16 O: Pa, kada je reč o gospodinu Beari, on nije prešao tako brzo. On je,
17 koliko znam, b... dvadesetak godina proveo na tom terenu. E... pa, moram reći da
18 sam... da sam dosta i razmišljao i o tome kako je tako e... uspeo? Kako mu je pošlo
19 za rukom da - bar preda mnom, nisam primetio - da od svoga dijalekta, ne mogu da
20 kažem pobegne, ali da se udalji? Da prihvati, dakle, da svoje potisne, da
21 uslovno rečeno tuđe prihvati, i da ga se drži posle toliko godina. Za mene se...
22 za mene je veliki problem odgonetnuti kako je, razume se, ako... ako polazimo od
23 pretpostavke da se ti transkripti, bar neki mogu vezati za ime gospodina Beare,

24

25

26

27

28

29

30

1 do početka rata ikavac, da napusti, zaboravi taj svoj govor, da se posle rata
2 ponovo vrati na ikavicu, a središnji period nešto drugo. Za mene je to, moram
3 reći, izazov.

4 Ja sam - ako dozvolite, ako je ovde mesto - ja sam p... kao čovek na kraju
5 karijere, pri kraju radne sa velikim iskustvom u radu na terenu, radu sa... čuo
6 sam većinu dijalekata sam slušao, išao na teren. Da sam mlađi 30 godina, našao
7 bi' načina da temeljno govor gospodina Beare, da istražijem i da vidim da te... da
8 taj takav temeljan prelaz na jedan dijalekat, uporno istrajavanje i držanje, to
9 je tema koja bi bila zaista zahvalna.

10 P: U redu, hvala. U Vašem izveštaju Vi pominjete razna ograničenja i
11 probleme koje ste imali kada ste pregledali dokumente koji su Vam obezbeđeni i
12 kada pogledate na broj 6, voleo bih da pređem neke od njih. Neke ste već
13 pomenuli, jedan od njih je bio nedostatak audio snimka. A mislim da je drugi
14 aspekt, da ste imali teškoće sa fragmentacijom lingvističkog izraza u navodnim
15 presretnutim razgovorima. Onda govorite u broju 3 o lingvističkom korpusu, a to
16 je u suštini, ja mislim da je materijal koji Vam je obezbeđen bio ograničen u
17 smislu broja i dužine tih razgovora. Da li je to tačno?

18 O: Nažalost to je sve tačno i to je otežavajuće.

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 P: Dobro, hvala. Zatim navodite još dva ograničenja ili problema sa
2 kojima ste bili suočeni kad je reč o materijalu koji smo dobili od Kancelarije
3 tužilaštva. Mislim da ste se bavili sa nekim od izjava i da ste imali problema
4 sa nejasnoćom snimka, što je konkretno bio problem sa transkriptima koji su
5 rukom napisani. Ako se sećate nekih od njih, oni su ponegdje konkretno imali tri
6 tačke za neke standardne reči koje su bile izostavljene jer su bile nejasne ili
7 nisu mogle dobro da se čuju. To bi bio sledeći problem, zar ne?

8 O: Da. Po -

9 P: A zatim, kao peti problem ili ograničenje koje je bilo posebno
10 ozbiljno, pomenuli ste ortografska i gramatička pravila i tu ste neke enklitike
11 i proklitike identifikovali. Možete li samo da nam objasnite šta su to enklitike
12 i proklitike, samo ukratko, i zašto ste smatrali da je to bilo donekle
13 problematično?

14 O: Enklitike su one reči u srpskom jeziku koje nemaju svoj samostalni
15 akcentat, nego sa rečju ispred sebe čine akcenatsku celinu. Enklitike su obično
16 skraćeni oblici zamenica, glagola ili veznici, rečice. Primer; -

17 P: U suštini, enklitika je ono što dolazi na kraju reči, a proklitika na
18 početku?

19 O: Na kraju reči, iza reči. A proklitike su reči koje nemaju svoga
20 samostalnog akcenta, nego sa rečju iza sebe, sa rečju na koju se naslanjaju čine
21 akcenatsku celinu. Postoje pravila pisanja enklitika i proklitika i postoje
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 opasnosti da manje obrazovani ljudi greše.

2 Na primer; negacija "ne" uz glagole se piše odvojeno "ne radi", "ne
3 jede", "ne priča" ide odvojeno. Ali je "nerad", "nerad" kao imenica pisano
4 zajedno.

5 P: Dobro, mislim da -

6 O: I onda mnogi su... i onda iz pisanja pogrešnoga enklitika i proklitika,
7 ja sam zaključio da operateri nisu - ako smem da kažem - dovoljno lingvistički,
8 jezički obrazovani za, dakle, za tu vrstu posla. Znači, imaju problema i toga
9 tipa.

10 P: Hvala. U istom tom odlomku govorite i o ortografiji, kao i o
11 fonološkim principima. Da li je to u suštini ono na šta ste se sada pozivali? Da
12 li su to ta dva pojma ili biste želeli da nam ih razjasnite? Uskoro ćemo preći
13 na ove konkretne primere, čim budemo mogli.

14 O: Srpski, hrva'ski i bošnjački pravopis, pošto je sve na principu
15 Vukovom rađeno je fonološki, takozvani fonološki. To je Vukovo pravilo: piši kao
16 što govoriš, čitaj kako je napisano.

17 Po pravilu je, dakle, koliko grafema, toliko fonema. Koliko slova,
18 toliko glasova i čita se kao što piše. "Ševeningen", deset slova - deset
19 glasova, "sudnica", sedam - sedam. Ima izuzetaka u pravopisu, pa se pišu i one
20 realije, pišu se oblici kako se u suštini ne mogu izgovoriti. Konkretno, "ds",
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 glasovi, suglasnici "d"... "d" i "s" su po zvučnosti različiti. U srpskom i
2 hrva'skom a i bošnjačkom jeziku, ka' se naj /sic/ jedan do drugoga dolazi do
3 automatske, znači automatsk... znači zakonske promene, do alternacije, promene.
4 Znači, do jednačenja po zvučnosti, i ne mogu stajati jedan pored drugoga po
5 zvučnosti različiti "sudac" - "sudca", ne može "d". "Vrabac" - "vrapca", ne može
6 "b" i "c" zajedno. Ne može ni "d" i "s", ali se piše, tako je pravopis. I ja sam
7 u nekim transkriptima, kad kaže "odseku" od-seku, "d" kao Denmark-Danska,
8 "odseku" i "predsednik" video pridržavanje onoga što se naučilo u školi,
9 upamtilo se ponešto, jer sam siguran da se tako ne izgovara. Ne može se
10 izgovoriti bez velikoga napora, a ljudi na bojištu baš nemaju vremena i za to a,
11 nije im to ni struka se time - da /sic/?

12 P: Da Vas pitam i ovo. Vi ste imali priliku da pregledate izjave svedoka
13 nekih od ovih operatora koji su presretali razgovore. Da li ste mogli da
14 utvrdite da li su ti operatori koristili neku tehniku ili metod kako bi
15 zabeležili razgovor onako kako su ga tumačili, ili su tumačili razgovor kako su
16 oni hteli? Šta je bilo njihovo neko improvizovano pravilo?

17 O: E, izjava -

18 G. VANDERPUYE: [simultani prevod] Prigovor. Ovo nije njegova sfera
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 stručnosti.

2 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Samo jedan trenutak. Da li želite da
3 odgovorite na ovo?

4 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod] Mogu da uspostavim osnovu za ovo pitanje,
5 ukoliko Sud to želi. Učiniću to, jer sam mu već postavio to pitanje, mislim da
6 će biti jasno mom kolegi.

7 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Molim da nastavimo dalje, gospodine
8 Vanderpuye, jer ovo već postaje prilično zamorno.

9 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod]

10 P: Profesore, kada pogledate četvrto ograničenje u Vašem izveštaju, Vi
11 ste rekli da je to i nepreciznost mnogih transkripata koje ste koristili. Da li
12 imate neko iskustvo sa preslušavanjem audio snimaka?

13 O: Kako mislite "iskustvo"? Svoje u...u... u struci uopšte?

14 P: Mislim na Vašu struku.

15 O: Da, na moje... Pa, znate ja sam ove izjave operatera sam nekako sa
16 posebnom pažnjom po...gledao, na neki način smo mi i kolege. Ja s... celoga života
17 snimao na terenu i slušao snimke. Čak se ista tehnika, oni pominju "UHER", ja
18 sam "UHER-om" snimio možda i 1.000 strana razgovora po dijalektima, i snimio sam
19 50 sati razgovora kraja iz koga su operateri neki po onim izjavama. To je
20 kladanjski kraj, to imate i u mojim radovima u bibliografiji, 'nate. Ja sam
21 snimao u mnogo boljim, povoljnijim okolnostima sa tehnikom ispravnom i nisam

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 nikada p...na iste... iste trake ponovo koristio. Ja sam ih slušao u tišini kućnog
2 mira, u idealnim uslovima. Ali to je posao koji je skopčan uvek sa poteškoćama,
3 sa nejasnoćama i nerjetko sam tražio mišljenje kolega iz struke da, kad nešto
4 slušam što mi nije najjasnije. A Vi ljudi su radili u zaista otežavajućim,
5 teškim okolnostima. Imali su zastarelu tehniku, isti su materijal koristili
6 često i radili su mnogo, zamorno. Ko snima četiri sata i prati, taj ć... teško
7 može od umora da... da se odmara. To je posao koji traži koncentraciju, a posebno
8 preslušavanje i u... iz njihovih se izjava vidi da, ako su oni posle snimanja s...
9 to slušali, ispisivali onako umorni, onda im zaista nije bilo lako i bili su u
10 teškom položaju.

11 P: Pročitavši izjave, da li ste se oslanjali na izjave tih raznih
12 operatora, kada ste sačinjavali svoje mišljenje koje ste napisali u izvještaju
13 koji je datiran 18. april 2008. godine?

14 O: Pa, ne sećam se da sam ja mnogo našao njihovim, e... jedino p... primetio
15 sam da je jezik njihov ujednačen. Da... nisam primetio ništa u njihovom jeziku što
16 je neobično za dijalekat područja kojima ljudi pripadaju. Oni su sa srednjom
17 školom, jedan je valjda inženjer, dva su sa višom stručnom spremom, dvojica. To
18 je kraj koji ja prilično poznajem, ovaj. Ne znam da li je ta ujednačenosti i ta
19 karjem ugladenost jezika posledica što je to jedna ruka prekućala. Koje to... tu

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 nemamo podatke. A... e... jedino sam našao objašnjenje u tome za ona negdje iskidana
2 mesta, kad kaže u transkriptima "ne čuje se", "nejasan", "ovoga ne čujemo",
3 "ovde se kida", ako se sećate, imate to... to sve u transkriptima. Tu sam našao
4 objašnjenje, ljudi su imali problema i sa frekvencijama i sa... sa... čak s... nisu
5 imali uvijek ni struje, oni su radili i sa baterijama. E tu je bilo objašnjenje
6 ti' njek... njihovih nedostataka iskidanosti teksta.

7 P: Da li se sjećate, da li je u tim izjavama koje ste pročitali
8 operatorima za presretanje razgovora, da li su im date instrukcije o tome kako
9 treba da snimaju navodne uhvaćene, presretnute razgovore?

10 O: Instrukcija se ne sećam, ali samo se sećam da oni su... da s... iz
11 njihovih priznanja, da su oni uglavnom radio amateri, poluamateri. Da su pri u...
12 tu nema profesionalaca pravih - koliko se ja sećam - ali da su i... imali kurseve
13 na početku kad je trebalo to da rade, kada je po... na... počeo rat, da su imali
14 kurseve. Ispolagali praktični deo i imali su i praktični, imali su teoretski, a...
15 n... -

16 P: Profesore, da li znate da li su koristili fonološke principe koje ste
17 ranije opisali tokom današnjeg poslepodneva?

18 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Izvolite, gospodine Vanderpuye?

19 G. VANDERPUYE: [simultani prevod] Ne želim da se zadržavam, ali mislim
20 da smo premašili domen stručnoga znanja ovoga svjedoka. Da li je on forenzički
21 lingvista ili je lingvista?

22 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] To je uzajamno i povezano. Slažem se da
23 ovo nije tačno ono što je njegova najuža stručnost, ali je ipak na neki način
24 povezano.

25 Nastavite, gospodine Ostojiću.

26 G. OSTOJIC: [simultani prevod] Možete li da odgovorite na ovo pitanje,
27
28
29
30

1 gospodine profesore, ili želite da ponovim pitanje?

2 O: Ponovite mi pitanje.

3 P: Iz izjava koje ste pročitali, a koje su bile izjave operatora za
4 presretanje razgovora, da li ste iz njih mogli zaključiti da li su oni ili nisu
5 koristili fonološke principe slične onima koje ste nam Vi danas poslijepodne
6 opisali?

7 O: Pa, od njih se i ne očekuje da oni to koriste, jer oni za to nisu ni
8 stručno ni... nisu kompetentni. Kada... a... kada snimamo, dijalektolozi, onda mi sve
9 nijanse vokalske - pre svega mi beležimo akcente, nama je to najvažnije. Sve
10 nijanse fonetske; dakle glasovne beležimo, što u njihovom poslu je irelevantn...
11 to njih niko... niko i ne traži. I od njih se i ne očekuje, ovaj, e... tako nešto.
12 Tako ja bar mislim.

13 P: Upravo to i hoćemo, da čujemo Vaše mišljenje. Sada ćemo preći na
14 sljedeći dio Vašeg izvještaja, a to će biti pod VII. Tu se govori o jeziku
15 Ljubiše Beare i činiocima koji su na njega uticali. Vi ste ranije spomenuli tri
16 elementa, i htio bih da čujem razjašnjenje o tome. Vi spominjete jednosložne
17 reflekse "jata", zatim govorite o kraćem infinitivu, zatim o onome što će
18 ubuduće predstavljati leksičke pojedinosti zapadnog tipa. Dakle, možete li nam
19 reći šta je to "jat" - ono što ste nam spomenuli? Zapravo, šta je "jat" u
20 lingvistici kao nauci i u izučavanju dijalektologije?

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: "Jat" je praslovenski vokal, vokal. Nasljedio ga je starosrp... Srbi i
2 Hrvati u starosrpsko-hrvatskom, takođe vokal "jat". Kasnije je imao različite
3 reflekske. Sudbina "jata" je izdiferencirala srpsko-hrvatski jezički prostor. Tri
4 su osnovna refleksa: dugo "jat", dugi, bio je dugi i kratki. Dugi "jat" kod
5 ekavaca imamo "e" - "dete", "dete". Ima ikavski "dite" i ijekavski "dijete".
6 Kratki, kod ekavaca "e" - "pesma", "pesma". Kod ikavaca "pisma". Kod ijekavaca
7 "pjesma". To je osnovno. Postoje kod štokavaca govori i ekavski i ikavski i
8 ijekavski. Rekao sam, postoje i čakavci ekavci i ikavci i ijekavci.

9 Da Vas ne zamaram pojedinostima, daljim raščlanjivanjem postoje prelazni
10 govori ekavsko-ijekavski, ekavsko-ikavski, al' ovo su osnovne vrednosti. Najveći
11 problem predstavlja refleks dugoga "jata", gdje treba dugo "ije". Oni primeri
12 tipa "dijete", "blijeda", "bijela". Pravilo je dva sloga "ije" - "blijeda",
13 "bijela", ali ima govora gdje je jedan slog - i to sam rekao da su zapadni
14 govori štokavski. I tako je u hrva'skoj književnoj varijanti razgovornoj i u
15 praksi. Tako danas govori u zag... tako govori naš gospodin Beara kad govori
16 književnim jezikom. Bar tako govorio u aprilu /sic/.

17 Mislim da Vam je dao "jat" u višem, da /nerazgovijetno/.

18 P: Slažem se. A možete li sada da nam kažete nešto više o preostala dva
19 dijela a to je kraći infinitiv? Mislim da ste nešto o njemu rekli. A zatim

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 konstrukcija za pravljenje budućeg vremena zapadnog tipa i leksičke pojedinosti
2 koje su stim u vezi.

3 O: Infinitiv, neodređeni način, to su "raditi", "gledati", itd. U
4 istočnim predelima nekadašnjeg zajedničkog srpsko-hrva'skog jezika, obično je
5 duži sa "i" - "raditi", "peći". Što se ide prema zapadu više, sve je
6 frekventnija kraća varijanta: "radit", "peć", "doć".

7 Kada je o futuru - budućem vremenu reč, dva su osnovna modela. Na istoku
8 - a što znači i u današnjem književnom jeziku srpskom ekavske varijante - dakle,
9 u Srbiji češće a... je konstrukcija "ja ću da radim", "ja ću da dođem", preteže ta
10 konstrukcija nad konstrukcijom "ja ću raditi" ili raditić...ili "radit ću". Ka' se
11 krene prema zapadu dominira "ja ću radit", em je kraći infinitiv ili "radiću"
12 /fon./. Ono sa "da" - "ja ću radit" ili "radiću", a "ja ću da radim" se na
13 krajnjem zapadu nigdje i ne čuje.

14 P: Hvala Vam. Ako želite da nastavite, neći Vas prekidati, no mislim da
15 smo čuli ono što je suština. I ako Vam ipak treba, kažite mi, dozvoliću Vam da
16 nastavite.

17 U Vašem odeljku pod brojem VII, Vi govorite o lingvističkom koktelu.
18 Govorite o lingvističkom šifriranju. Znam da u tom odeljku govorite o jeziku
19 gospodina Beare, htio bih da bolje razumem šta podrazumevate pod lingvističkim
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 koktelom? Zatim koristite "rekodiranje", i negdje pred kraj tog odeljka pod 7,
2 Vi iznosite svoje mišljenje - negdje na kraju pasusa - i kažete nam šta je taj
3 lingvistički koktel koji spominjete u tom dijelu svoga izvještaja?

4 O: Dobi... pristupajući poslu, ja sam video da je... da u većini
5 transkripata, navodno presretnih razgovora, dominira uglavnom korektan književni
6 jezik koji nije varijantski markiran. Dakle, da je samo po istočnoj ili po
7 zapadnoj. Da nema tekstova, da kažete: "Eh, ovo je čisto na... napisano ekavski,
8 ovo je istočna varijanta književnoga jezika, a ovo je čisto zapadna."

9 Dalje sam primetio - nisam nalazio, nisam ni tražio - da nema
10 diferencijalnih, znači razlikovni u odnosu na druge, dijalekatskih crta rodnoga
11 kraja gospodina Beare. Pod pretpostavkom... polazaći od pretpostavke da se
12 transkripti vežu za njegovo ime, ja sam tražio na osnovu čega se to može
13 prepoznati, gde se... gdje se identifikuje. Suočen sa krajnje siromašnim
14 materijalom, samo da napomenem, ja sam u kompjuter *inkon skripta in continua*
15 /fon./ uneo sve reči koje se vežu za gospodina Bearu, u osamnaest transkripata.
16 I njih svi' osamnaest ne prelazi dve i po stranice teksta kompjuterskog od čega
17 je više od polovine potpuno irelevantnih reči. Količine irelevantnih, nebitnih,

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 nevažnih "da", "'alo", "razume" ,"ništa", "razumete", "okay", "hoću", "neću".
2 Onda sam uporište za svoju analizu našao u trima navedenim osobinama,
3 karakteristikama: "jat", infinitiv, futur; da vidim šta preteže.

4 Već sam rekao u Bearinim ijekavskim ref... "bljeda" i "ubljedila" ipak se
5 mora gledati hrvatski književni razgovorni jezik kakav se /nerazgovijetno/ i
6 Splitu k... se govori književno govor... i u Splitu ka' se govori kniževno, a
7 nikak...a ipak ne kao dijalekat, srpski dijalekat zapadnih krajeva.

8 P: Profesore, nismo dali nikakve tonske zapise ranije jer smo imali
9 pogrešan utisak da ih nema. No, nedavno smo dobili neke tonske zapise i skrenuću
10 Vam pažnju na jedan od njih, a to je razgovor kojem je prisustvovao gospodin
11 Beara u pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija, dok mu je pitanja postavljao
12 predstavnik Tužilaštva.

13 Da razjasnimo zapisnik, pitanje će biti dugačko. To je razgovor koji se
14 odvijao nedugo nakon Bearinog dolaska u Hag 11. oktobra 2004. godine, a ovaj smo
15 tonski zapis dobili prvi puta 16. jula 2008. godine.

16 Znam da to za Vas nije relevantno, ali mi ga nismo imali, niti smo imali
17 transkript, do jula ove godine iako je razgovor obavljen prije nekih četiri
18 godine. Da li ste mogli tokom vikenda, zajedno sa mnom ili sa nekim drugim iz
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 našega tima da preslušate ovaj tonski zapis?

2 Ne morate ga imati pred sobom, mi ćemo ga pogledati kasnije. Ja bih to
3 htio samo da predložim kao osnovu. Kažite nam, jeste mogli to da preslušate
4 tokom nedjelje i subote?

5 O: Jesam, preslušao sam.

6 P: Dobro. Sada ćemo, profesore, razmotriti metodologiju kojom ste se
7 koristili prilikom analiziranja tih jedanaest presretnutih razgovora koje ste
8 dobili. Vrat ćemo se na tonski zapis koji smo spomenuli.

9 Sada ćemo preći na VIII poglavlje Vašeg izvještaja, gdje ste Vi
10 identifikovali otprilike sedam metodoloških pristupa kojima ste se koristili
11 prilikom analize. I da biste formirali svoje mišljenje o ovoj temi, odnosno o
12 zadatku koji ste dobili, možete li da nam ih istaknete, da ih ponovite, jer ću
13 imati pitanja o nekim od njih? Koji je bio Vaš metodološki pristup?

14 O: E... moj metodološki pristup se zasnivao na pretpostavci da mora biti
15 tragova dijalekta, govora sredine u kojoj je gospodin Beara odrastao,
16 sarajevski. Prvo -

17 P: Oprostite profesore, nakon što ste rekli "tragova", nismo čuli. Vi
18 ste rekli da su postojali neki elementi dijalekta, a onda nismo čuli drugi dio.
19 Možete li to da kažete, pa onda da nastavite?

20 O: Očekivao sam da ima tragova dijalekta Bearine mladosti, čega nisam
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 primetio. Čega izgleda nema - bar u tom zaista ograničenom korpusu - nije se
2 našlo neki defic...neki 'diferencijalni' crta, a pogotovo nije bilo mogućnosti da
3 eventualno boju vokala, i drugo i akcenat da proverim jer nije bilo za to
4 prilike, nije bilo snimaka.

5 Dalje, gledao sam da li se u t... a... u tim transkriptima gospodin Beara
6 predstavlja. Da li s... da li se on lično predstavlja, imenom, prezimenom, da li
7 ga neko identifikuje od njegovi' sagovornika. Onda sam, razume se, gledao
8 transkripte u kontekstu, rekoh, varijanata zajedničkog srpskog...skohrvatskog
9 /sic/ jezika, odnosno danas dvaju književnih jezika.

10 Ispostavilo se, kao što ste videli, da - kada je književni jezik u
11 pitanju i kad se pojave te diferencijalne crte, razlikovne, diferencijalne -
12 onda je to uglav... onda u današnjem njegovom govoru je zapadna varijanta, to je
13 današnji hrva'ski književni jezik.

14 Razume se da sam svoje zaključke, stepen pouzdanosti, kol'ko mogu da se...
15 koliko mogu da tvrdim da je... da se odnosi ili ne odnosi, za s... zasnivaju u
16 kontekstu i obima teksta, obima teksta. A gledao sam, sravnjivao sam i
17 manuskripte i one verzije koje su prekucane, i tu se... sam nailazio na neke
18 razlike. Dakle imate verz... manuskript rukom pisao operater i imate prekucanu na
19 kompjuteru. Ovo je važno, ne toliko gde imamo manuskript, tu je manuskript
20 relevantan, a zapis je irelevantan. Ali ima slučajeva da nemamo manuskripta, da
21 nemamo ruk... da -

22 Ponoviću, važno je tamo gde nemamo manuskript, to je rukom pisana
23 verzija, nemamo operaterov tekst, nego imamo samo štampanu verziju. A da

24
25
26
27
28
29
30

1 nevolja bude veća, nemamo manuskript tamo gde imamo najviše teksta. Tako da su
2 zaključci da je... bili bi zaključci čvršći, fundiraniji, da je manuskript
3 postojao i da je identičan verziji koju sam imao.

4 P: Hvala za to. Još uvijek se bavimo metodološkim pristupom koji ste Vi
5 koristili. Vi ste u svom izveštaju, odnosno u njegovom VIII poglavlju, izdvojili
6 njih sedam. Zatim ste rekli da je Vaš zadatak bio to da utvrdite kolika je
7 vjerovatnoća da li će se bilo koji od tih presretnutih razgovora moći pripisati
8 gospodinu Beari. Pogledajte posljednji pasus, koji slijedi prije poglavlja pod
9 brojem 11. Naći ćete ovaj dio teksta koji sam upravo citirao.

10 O: Koji, koji, nije mi se -

11 P: Da li je to tačno? Na kraju poglavlja pod VII u kojem je navedeno
12 sedam metodoloških činjenica koje ste koristili u svom pristupu. Zatim sam rekao
13 da je posljednji pasus pokušaj, zapravo opis da se definišu Vaši zadaci.

14 Da sasvim bude jasno u zapisniku, sljedeće poglavlje koje bi trebalo da
15 bude označeno IX, zato što on slijedi nakon VIII, ali je označen sa XI. Tu
16 kažete da je Vaš zadatak bio da identifikujete materijale koje ste dobili da
17 biste mogli da utvrdite da li se navodni presretnuti razgovori mogu pripisati,

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1   odnosno povezati da gospodinom Bearom na osnovu lingvističkih i dijalekatskih
2   informacija koje ste dobili. Da li je to tačno?

3   O: Da.

4   P: Profesore, to je na strani 14 Vašeg izveštaja, mislim da se to dalje
5   nastavlja na strani 15. Da li to vidite? Da li ste našli -

6   O: Ne vidim nekako izvještaj. Ja ne znam kako j... s... vidite Vi verziju
7   tu, ovaj, kako je naslovljeno to poglavlje XI, to što Vi kažete? Kako je
8   poglavlje, kako je po -

9   P: Da zaboravimo na jedanaesto poglavlje, nego da se bavimo na
10   jedanaesto poglavlje, nego da se bavimo osmim poglavljem jer je to u njemu pod
11   VIII. Naslov glasi: "Metodološki osnovi kritike manuksripata koji se dovode u
12   vezu sa ljubišom Bearom", dakle, VIII. I ja sam Vam...

13   O: Da, da.

14   P: ... skrenuo pažnju, ako mi dozvolite na poslednji pasus ovog poglavlja
15   pod VIII.

16   O: Kod mene je poglavlje osam kritika tekstova datirani' od 13. jula do
17   2. avgusta. Kod mene je to poglavlje VII. Molim Vas, kod mene je to -

18   P: Odmah iznad toga, gospodine, nalazi se jedan pasus, mislim da je no
19   tamo, odmah iznad tog rimskog broja koji ste Vi našli, da li se govori o stepenu
20   verovatnoće da se analizirani tekst može pripisati gospodinu Ljubiši Beari? Da
21   li se...

22   O: Da, da, da, da.

23   P: ... to od Vas tražilo?

24   O: Da, da, da, da.

25   P: Odlično, dobro. Hvala.

26   O: Da, da, da, da.

27   P: Hvala.

28

29

30

1 O: Da, da, odlično. Da, da.

2 P: Proći ćemo kroz svaki od presretnutih razgovora. Možda ne onim
3 redosledom kojim ih Vi imate pred sobom, zato bih voleo da se koncentrišete sa
4 mnom. Uopšteno govoreći, da li ste mogli da formulišete mišljenje o tome da li
5 na osnovu Vašeg pregleda ovog materijala, poznajući pozadinu vezano za gospodina
6 Bearu, od njegovog detinjstva, zatim preko njegovog vojnog obrazovanja i vojnog
7 iskustva. Da li ste mogli posle posete od sedam-osam časova da utvrdite da li bi
8 bilo koji od ovih presretnutih razgovora mogao ili ne bi mogao da bude pripisan
9 gospodinu Beari?

10 O: Mislím da sam već rekao da jezik ovih osamnaest transkripata uzetih u
11 celini, načelno, i jezik današnji kojim je gospodin Beara govorio 7. i 8. aprila
12 su dve inkompatibilne, veoma različite kategorije stvari. Ja sam... dakle, ako bi
13 se polazilo od njegovog razgovornog čakavskog ikavskog s'plj'skoga govora, kojim
14 je uglavnom govorio sa nama ta dva dana, onda sadržaj ovih transkripata treba a
15 priore odbaciti. Ja sam u njima našao samo jedan tipični čakavizam. Leksički,
16 diferencijalni, koji se više nije ponovio. Ali, polazio sam i od relanosti da
17 gospodin Beara sedmoga i osmoga i književnim - dakle imao je rečenica na
18 književnom jeziku, delova rečenica - tada je to bila ta varijanta hrva'skoga
19 književnoga jezika, zagrebačka varijanta, hrva'ska nekadašnjeg zajedničkog. Onda
20 sam dopuštao mogućnost da transkripti u kojima ima više i osobina, detalja

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 toga tipa jezika, da oni mogu da se možda vežu za gospodina Bearu.

2 Za jedan transkript sam decidirano, sa ne visokim stepenom pouzdanosti,
3 sigurnosti i napi... rekao da se može prihvatiti da je Bearin govor, to je 1.
4 avgusta.

5 P: Odlično, hvala. Stići ćemo do toga i to uskoro.

6 Ali, pre toga, kad govorimo o Vašem metodološkom pristupu kada ste
7 radili ovu analizu, želim samo da skrenem i Vašu pažnju i pažnju Suda i mojih
8 cenjenih kolega, na prvi aneks Vašeg izveštaja, a to je tabela koju ste Vi
9 napravili o ovih osamnaest presretnutih razgovora. I Vi ste, suštinski, imali
10 četiri pitanja koja ste utvrdili ovde. Da li se osoba kompromitovala ili
11 identifikovala, ili su je kompromitovali drugi govornici? Zatim, da li taj
12 dijalekat zaista jasno svedoči o oblasti iz koje potiče ova osoba? I na kraju,
13 da li je to način na koji gospodin Ljubiša Beara sada govori? Da li imate pred
14 sobom tu tabelu...

15 O: Imam.

16 P: ... gospodine?

17 O: Imam.

18 P: Kako bi svi mogli da prate, hvala. Kako bi svi mogli da prate, to je
19 2D551. U ovom izveštaju, gospodine, Vi ste identifikovali razgovore koje ste
20 pregledali primenjujući na njih ova četiri pitanja i u ovim simbolima, "0" je

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 pozitivni znak. Možete li tačno da nam kažete, kako Vi to razumete? Šta hoćete
2 pod tim da kažete kada koristite simbol "0"?

3 O: Simbol - nema podatka, /nerazgovijetno/ ... podatka.

4 P: A zatim negativni znak, ili znak minus?

5 O: Negativni e... negativni znak znači da se nije pre'stavio. Znači,
6 negativ... kad kažemo nulu, to isključujemo... ne govori se o Beari. To su... to su
7 neki d... drugi ljudi.

8 P: U redu, hvala. A pozitivni znak, ili simbol plus koji ste koristili,
9 šta on označava?

10 O: Znači, to je potvrdni odgovor. Potvrdni odgovor, znači da li se
11 otkrio ev... po navodu transkripta; da li se otkrio sam ili ga je otkrio neko.
12 Dakle, to je taj -

13 P: Hvala profesore, ali ovi simboli koje Vi koristite pozitivni i
14 negativni, kao i simbol nule, da li njih koristite za ona četiri nezavisna
15 pitanja koja ste postavili u tabelarnom pregledu? Ili za to da li je ta osoba
16 koja navodno govori uspela da otkrije poreklo govornika? Vi koristite te simbole
17 za sve četiri kategorije, uključujući četvrtu kategoriju, odnosno, da li je, u
18 suštini, dijalekat govornika blizak današnjem govoru Ljubiše Beare. Da li je to
19 tačno?

20 O: Ja ove simbole na osnovu opšteg utiska, opšte slike. Kada sam s... sve
21 elemente e... sve do čega sam mogao doći, imalo opipljivo, kada ra... ka'
22 analiziram, to je sinteza.

23 P: Odlično. To je sve što ja pokušavam da uradim, da sve sintetizujem
24
25
26
27
28
29
30

1 što brže mogu.

2 Vi ste nam pomenuli, da kad je reč o 1. avgustu 1995., o presretnutom
3 razgovoru od tog datuma, mada niste pomenuli vreme, možemo da pogledamo ovu
4 tabelu. Jer, kad vidimo ove četiri kategorije da ste imali pozitivni znak plus,
5 a vreme je...

6 O: Rano je, ujutro je...

7 P: ... 10.02h.

8 O: ... on je ujutro u 10.02h.

9 P: Pogledajte ovaj tabelarni pregled, da li ga imate pred sobom?
10 Pogledajte u levi sutbac gde piše 1. avgust 10.02h. Da li to vidite?

11 O: Da.

12 P: Dobro. Ako sada pregledamo sve ove stupce, vidimo da imate četiri
13 pozitivna simbola da ste rekli "da", odnosno pozitivan odgovor ste dali na
14 četiri pitanja koja su u gornjem redu, što je Vaš pregled rezultata analize
15 presretnutih razgovora koje ste Vi obavili. Da li je tako?

16 O: Da.

17 P: Odlično. Pogledajmo sada 1. avgust, 10.02h i analizu ovog
18 presretnutog razgovora koji ste obavili. To ćete pronaći u sledećem odlomku svog
19 izveštaja i...

20 O: Našô sam ja.

21 P: ... bilo bi dobro da počnemo od toga. Vi ste brži od mene.

22 U ovom presretnutom razgovoru, možete li za nas da identifikujete tako
23 da... Možda bi bilo dobro da - kako bi to svi u sudnici mogli da vide - da se to
24 prikaže u elektronskom sistemu sudnice. To je sasvim konkretno P1378B na B/H/S-

25

26

27

28

29

30

1 u, a P1378A, u verziji na engleskom jeziku.

2   Gospodine, trebalo bi da Vi to takođe imate pred sobom. Znam da sad pred
3 sobom vidite svoju analizu, ne znam da li Vam je potreban i stenogram koji ide u
4 vezi sa ovim navodnim presretnutim razgovorom. Možete li da nam saopštite, šta
5 je bio Vaš zaključak u vezi sa ovim presretnutim razgovorom od 1. avgusta 1995.
6 u 10.02h?

7   O: Vidite, prvo /.../ prema navodima 'peratera, gospodin Beara se sam
8 predstavio "Dobar dan, Ljubo Beara ovde". To je učinio njegov sagovornik,
9 pominje njegovo ime. Jezički korpus nije bogat, ali nije u koliziji u velikoj
10 suprotnosti sa iznetom identifikacijom.

11   P: Izvinite. Samo kako bismo mogli da pratimo, profesore Remetiću,
12 obećavam da Vas ne prekidam zato da bi skratio Vaše svedočenje. Ako pogledamo
13 drugu stranu verzije na engleskom, mislim da se profesor usredsredio na to. To
14 je mesto gde je gospodin Beara samog sebe identifikovao, kako bismo i mi mogli
15 ovo da pratimo.

16   A, Vi profesore, molim Vas, nastavite.

17   O: Da. I ovaj...i ovaj tekst, kao ni ostali nije varijantski ,kad je
18 književni jezik markiran. Nije markiran. Nije varijantski markiran. Ima detalja,
19 osobina po zapadnoj varijanti, po hrva'skom književnom jeziku, a ima i onih koje
20 po'sećaju na istočnu varijantu. Ja sam prednost dao, po meni imaju veću težinu,
21 ima i' više. Dao sam prednost primerima po zapadnoj varijanti. Za mene
22 "izvijestio"... izvijestio -

23

24

25

26

27

28

29

30

1 P: Samo nam pomozite da možemo ovo da pratimo. Gde ste to pronašli u
2 stenogramu?

3 O: U stenogramu? U manuskriptu.

4 P: Da, da, nastavite, molim Vas.

5 O: "Izvijestio", zatim kraći oblik infinitiva, ali se doduše... "pozvat",
6 "dogovorit", ali i "naći", imamo i duže. U transkriptima je česta imenica
7 "burazer", koja nije varijan'ski ograničena, ali je češća na zapadu nego na
8 istoku. A ovde je upotrebljena kraća forma "buraz", koja je češća na zapadu.

9 P: Profesore, ako pokušavamo da pratimo, ovo je razgovor dve strane.
10 Znam da ako pogledamo četvrti red ovog razgovora, tu se predstavlja gospodin
11 Beara gde govorite o "burazu", što je kratki oblik od reči "burazer", zar ne?

12 O: Da, da.

13 P: Molim Vas nastavite sada sa analizom ovog presretnutog razgovora.

14 O: Ovde ima infinitiva po zapadnoj varijanti: "Hoćeš li biti u firmi".
15 Pored konstrukcije tipične za istočnu varijantu: "Ja ću da dođem".

16 I samo da kažem zaključak zašto sam... Ja sam dozvolio mogućnost - savest
17 mi nalaže da dopustim moguć... savest mi to nalaže, da dopustim mogućnost - da je
18 to Bearin zaista govor, jer će on i danas reći "izvijestio", reći će on i

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 "izvistio", "izvistija", ali će reći "izvijestio" - čuo sam ga, "pozvat",
2 "dogovorit", "buraz."

3 P: I to je razlog, profesore, zašto ste u tabelarnom pregledu dali
4 pozitivnu oznaku za sva ona četiri pitanja, zar ne?

5 O: Jesam.

6 P: Samo zbog vremena, pošto znam da ste Vi proveli neobično mnogo
7 vremena analizirajući ove presretnute razgovore, u tome se svi slažemo. Ali, da
8 li ima nečega što smatrate da treba da dodate? Mi ćemo Vam to dozvoliti, siguran
9 sam da će i Sudsko veće takođe dopustiti takvu analizu ili diskusiju.

10 Ono što bih želeo je jedan drugi presretnuti razgovor sa datumom od 1.
11 avgusta. Imamo dva vremena registrovana u Vašoj tabeli 22.45h i 23.08h...
12 Izvinjavam se, možda sam pogrešno rekao. Sledeći koji želimo po pravilu 65ter je
13 P1395, a to je presretnuti razgovor koji... Izvinjavam se još jednom, izvinjavam
14 se. Ne mogu da nađem ovo mesto.

15 Potreban nam je dokazni predmet P1380 molim, to je presretnuti razgovor
16 od 2. avgusta 1995, od 22.45h. Još jednom, mislim da svedok traži razjašnjenje
17 pa ću ja ponovo da ovo kažem, samo zbog njega.

18 O: Imam, evo imam, sve u redu.

19 P: Profesore, ako pogledate ovaj tabelarni pregled -

20 Odlično, sada ćemo to prikazati i na ekranu. Takođe smo analizirali i
21 ovaj presretnuti razgovor od 22.45h, tu je još jedan deo koji je identifikovan

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 vremenom od 23.08h. Možete li da mi kažete zašto je to tako?

2   Možda mogu da Vam pomognem, to nije velika tajna, ovaj presretnuti
3 razgovor je na dve strane. P13380B, a druga strana ovog presretnutog razgovora...
4 I ima još jedan presretnuti razgovor, ispod, gde je naznačeno vreme od 23.08h. I
5 početak ovog P13380B ima vreme kako ste ga Vi identifikovali 22.45h, tako da su
6 to ustvari dve strane. I hteo sam da Vas pitam - ako možete da nam kažete -
7 zašto ste uključili oba ova vremena? Da li ste tretirali kao jedan te isti
8 presretnuti razgovor, kako se meni čini da je slučaj?

9   O: Da. Ja sam to tretirao kao jedan razgovor. On se odma' neposredno i
10 nastavlja. Vi vidite, razgovor je poprilično dug prvi i dakle mala je distanca
11 vremenska, a i druge okolnosti ih povezuju. A... ovo je... ovo su... ovo je dug tekst,
12 dva relativno duga teksta za koje nemamo manuskript. Nemamo rukom operatera
13 ispisan tekst, ja ga nisam dobio, ja ga nisam imao. Ra... jezik -

14   P: A, tako je sa prethodnim presretnutim razgovorom od 1. avgusta u
15 10.02h, za ne?

16   O: Deset... da. Verova... da i njega mislim da dâ... e... mhm... da. Ni...
17 /nerazgovijetno/ a... 1. avgust je bez manuskripta.

18   P: Samo kako bi bilo jasno. Kad je reč o terminologiji koju koristimo,
19 Vi kažete "rukopis". Kažete da nema rukom pisanog...

20   O: Manuskript je rukom pisana...

21   P: ... transkripta.

22   O: ... verzija. Dakle, opera... to je verzija operatera, onaj ko je... ko je

23

24

25

26

27

28

29

30

1 zapisivao.

2 P: U redu. Hvala na tom razjašnjenju. A sada, ako ponovo pogledamo ovaj
3 drugi presretnuti razgovor od 1. avgusta u 22.45h i 23.08h, recite nam, molim
4 Vas, kakva je Vaša analiza i kakvu ste vezu pronašli u ovom presretnutom
5 razgovoru?

6 O: Jezik ovih razgovora je inkompatibilan sa jezikom jutarnjeg razgovora
7 od 10.02h.

8 P: Ne znam da li Vas razumem, ali samo da pokušam da kažem. Da li Vi
9 kažete da su ti razgovori inkompatibilni, jer to ne može biti ista osoba ukoliko
10 mi pretpostavimo da je onaj razgovor od 10.02h gospodin Beara, onda je svakako
11 nemoguće da je to opet gospodin Beara u 22.45h i 23.08h?

12 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Izvolite, gospodine Vanderpuye?

13 G. VANDERPUYE: [simultani prevod] Imam prigovor. Mislim da ne može
14 pitanje biti više sugestivno od ovoga.

15 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Gospodine Ostojiću, ne može biti više
16 sugestivno od toga.

17 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod] U redu.

18 P: Šta podrazumevate pod tim kad kažete "inkompatibilno", gospodine?

19 O: To...to znači nespojivo, potpuno suprotno i različito. U transkrip... u
20 ovim tekstovima, navodno snimljenim razgovorima večernjim imamo dominaciju
21 ekavice. Imamo ekavski govor: "mesto", "odseku", "čovек". Samo dva ijekavska
22 lika: "razumijem", "dviije". Gospodin Bera govori isključivo "razumim" i
23 "razumim" je rekao i u razgovoru sa tužiocem u oktobru, onom, prvom, to ćemo da
24
25
26
27
28
29
30

1 kasnije vidimo.

2 Dalje, pokušao sam da ekavicu objasnim eventualnim prilagođavanjem svome
3 sagovorniku. Međutim, njegov sagovornik ima više ijekavice.

4 Dalje, sa ekavicom se ovde udružuje kraći infinitiv, što nije logično.

5 P: A to nismo vidjeli u prethodnom presretnutom razgovoru, ili smo to
6 vidjeli u onom presretnutom razgovoru?

7 O: Molim?

8 P: Da li smo na tako nešto naišli u prethodnom presretnutom razgovoru
9 ili ne?

10 O: Tamo nije bilo i... tamo nije bilo ovoliko ekavice. Molim Vas, ovde...
11 ovo... ovo je ekavski, ovde ima petnaest reči ekavskih napisanih. Samo otkucanih,
12 nema manuskripta. /nerazgovijetno/

13 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Gospodine Ostojiću, mislim da je
14 potrebno 25 minuta pauze, da bismo mogli sve ovo da svarimo.

15 Hvala Vam, sada ćemo napraviti pauzu od 25 minuta.

16 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Molim, ustanite.

17 SVJEDOK: Vi ćete mene ovde držati godinu dana.

18 ... Početak pauze u 17.48h

19 ... Sjednica nastavljena u 18.23h

20 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Molim, ustanite. Izvolite sjesti.

21 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Izvolite, nastavite, gospodine
22 Ostojiću.

23 G. OSTOJIC: [simultani prevod] Hvala. Gospodine Remetiću, molim Vas,
24 znam da je ovo dugo trajalo, da ste mnogo govorili, je li u redu ako nastavimo?
25 Da li se fizički dobro osjećate? Možemo li nastaviti sa radom još nekih 40-ak

26

27

28

29

30

1 minuta?

2 O: Duga je bila pauza. Što se mene tiče, može do ponoći.

3 P: U redu, hvala Vam. Hvala, mislim da neće biti potrebno.

4 Razgovarali smo o presretnutom razgovoru koji je presretnut 2. augusta i

5 to u 22.45h i 23.08h. Ako pogledate, vidjet ćete znake u četiri stupca koje ste

6 koristili za analiziranje transkripta. Mislim da ste nam za ovaj presretnuti

7 razgovor, između ostalog, rekli da je on datiran 1. august u 10.02h, da za njega

8 nije postojao transkript. A što se tiče ovog konkretnog presretnutog razgovora

9 koji je datiran 1. august, vrijeme 22.45h, 23.08h, da li ste mogli doći do nekog

10 zaključka? Imate li neko mišljenje sa određenom količinom sigurnosti u to da li

11 se ti presretnuti razgovori mogu pripisati gospodinu Beari?

12 O: Prema dosadašnjem iskustvu u struci i poznavanja prilika na srpsko-

13 hrva'skom jezičkom području, jedna osoba ne može izgovoriti u jednom danu u roku

14 od neki' trinaest - kol'ko li sati ovako različite tekstove.

15 P: Dobro -

16 O: Jezik... j... jezik 1. avgusta, u ova tri, odnosno dva razgovora

17 pre'stavlja mešavinu koja se prirodnim putem ne može spojiti. Poslepodnevni

18 razgovori ne mogu se nikako, po mom mišljenju, vezati za ime Ljubiše Beare.

19 P: Dobro. Ako mogu, usredsrediću se na korištenje prvog stupca. Tu se

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 kaže da li postoji pitanje u vezi sa identitetom govornika, ili osobe sa kojom
2 on razgovara. Vi ste tu stavili negativni znak.

3 Pogledajmo sada tekst, to je dokazni predmet tužioca P1380B u verziji na
4 B/H/S-u, a prevod na engleskom je P1380A. Mislím, prema Vašoj tabeli ne spominje
5 se bilo šta što bi moglo identifikovati ili kompromitovati identitet osobe kao
6 gospodina Beare. U prvom dijelu teksta, u uvodnom dijelu koji nije sadržao
7 razgovor, neko se predstavlja kao gospodin Beara. Da li znate, kako je to
8 moguće?

9 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Izvolite.

10 G. VANDERPUYE: [simultani prevod] Spekulacija.

11 G. OSTOJIC: [simultani prevod] Mislím da je to sasvim razumno pitanje, s
12 obzirom na dokaz koji je predočen. To je u vezi s onim što sam ja rekao. Može se
13 zaključiti ako se stavi plus ili nula - za razliku od negativnoga znaka - ja
14 postavljam sugestivno pitanje jer pokušavam da saznam -

15 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Da li je ovaj profesor savršena osoba
16 da odgovori na to pitanje?

17 G. OSTOJIC: [simultani prevod] Ne idealna. Ako dozvolite, nastaviću.

18 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Kako možete da objasnite -

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod] Nastavićemo.

2 P: Profesore, ako pogledate ovaj dokument, da li ste pronašli još neke
3 primjere u tekstu presretnutog razgovora u kojima se spominje ime "Ljubo",
4 odnosno riječ "Ljubo"? Ili nešto što bi bilo izvedeno iz te riječi? Da li ste
5 pronašli bilo šta u vezi sa time što je tvrdnja tužioca da osoba nije poznata? U
6 drugim presretnutim razgovorima koje ste pogledali, da li ste to našli igdje na
7 nekom drugom mjestu?

8 O: Nisam siguran da mi je jasno pitanje. Radi li se o ovome ovde e... ovde
9 sagovornik Steva oslovljava sa "Ljubo". Da. A sâm ne predstavlja se lično niko
10 kao Ljubo Beara.

11 P: Dobro.

12 O: Niko se ne prestavlja /sic/ kô Ljubo Beara. U mojoj tabeli tako kaže,
13 da li se kao Ljubo... /nerazgovijetno/ kao Ljubo Beara. A Ljubo se može odnositi
14 na mnogo imena, na mnogo ljudi, samo "Ljubo".

15 P: Kasnije ćemo doći do toga. Pogledajmo sada sljedeći presretnuti
16 razgovor, a on je dokazni predmet tužioca P1905 /u engleskom transkriptu:
17 "P1395"/, datiran 2. august 1995. godine, vrijeme kada je on presretnut je
18 u 13.00h. ako dozvolite, to je transkript u rukopisu, a onaj transkript
19 koji je štampan mašinom označen je kao P195D /u engleskom transkriptu
20 "1305D"/. Zatim i drugi jedan transkript koji je sa ovim u vezi, a koji je
21 označen kao dokazni predmet tužioca P95F /u engleskom transkriptu:
22 "P1395F"/.

23 Ja ću Vam sada skrenuti pažnju na presretnuti razgovor od 2. augusta
24 1995. godine koji je presretnut u 13.00h, a to je zapravo zbirka presretnutih

25

26

27

28

29

30

1 razgovora. Da li ste imali priliku da ga pročitate? Mislim da je to sljedeći
2 presretnuti razgovor na Vašoj tabeli, on je drugi presretnuti razgovor sa dna
3 tabele.

4 O: Kada je reč o razgovoru 2. avgust, 13.00h, on je za moj posao
5 praktično irelevantan jer nema teksta, nema reči koje se povezuju sa imenom
6 gospodina Beare.

7 Samo još nešto, ali je tekst... Molim Vas, ali je važan zbog drugog... bok...
8 e... druge činjenice. Kompjuterista ili daktilograf očigledno ne razlikuje
9 reflekse jekavske i ijekavske "jata", jer je umesto iz manuskripta po meni
10 tačnijih likova "izvještaj", "čovječe" napisao onako kako niko, koliko ja do
11 sada znam ne govori - "izviještaj", "iz-vi-je-štaj čo-vi-je-če".

12 P: Dobro profesore. Da Vas stignemo ja i ostali, mislim da je u zapisnik
13 ušlo na stranici 65, da je to bio dokazni predmet P1905 koji smo tražili da se
14 prikaže, a zapravo se radilo o dokaznom predmetu P1395, odnosno zbirci. Molim da
15 se sada na ekranu pokaže transkript, a to je dokazni predmet P1395D, a posle
16 toga da pogledamo ono što je kucano na mašini, a to je P1395B.

17 Pokažite nam gdje se pojavljuje ta riječ profesore u ovom transkriptu
18 datiranom 2. august 1995. koji je presretnut u 13.00h?

19 Ukoliko je moguće gospodine predsjedavajući, može li sudski poslužitelj
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 svedoku da dâ neku olovku kako bi on mogao da podvuče ili zaokruži ono što
2 tražimo od njega?

3 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Molim sudsku poslužiteljicu da pomogne
4 svjedoku.

5 SVJEDOK: Evo ga. Molim? Da.

6 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod] Profesore, za to će nam biti potrebna
7 posebna olovka.

8 SVJEDOK: Da zaokru... Šta da radim? Šta da radim? Da... da podvučem?

9 "Izviještaj" -

10 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod] Možete zaokružiti.

11 SVJEDOK: Jesam Izvi -

12 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod]

13 P: Profesore, mislim da je potrebno na lijevoj strani ekrana.

14 O: Ovo je... izvještaj je... ovo je izvještaj o manuskriptu, ovo je dobro.
15 Ovo je dobro u manuskriptu. To je dobro, "izvještaj" je. A ovo, da vidim samo
16 gdje mi je ono "čovječe".

17 P: Profesore, molim Vas da sačekate, molim Vas. Profesore, to će biti na
18 sljedećoj stranici, a kad završimo sa ovom onda ćemo preći na sljedeću. Sada bih
19 htio da pogledamo verziju na B/H/S-u, koja je štampana ovog istog transkripta
20 koji je pisan u rukopisu, a on ima ERN oznaku 010-85009, a to je dokazno predmet
21 P1395B. Možete da zaokružite u ovoj verziji koja je štampana mašinom, a onda
22 ćemo bolje shvatiti iz toga šta pokušavate da nam kažete. Hvala Vam na
23 strpljenju.

24 O: A gdje je ta na mašini verzija? Da, molim Vas.

25 P: Pokušavaju u Sekretarijatu da nam to pokažu na ekranu.

26 Radi se o samo jednoj riječi, možemo li samo zamoliti svjedoka da je

27

28

29

30

1 ponovno zaokruži, ukoliko su obje verzije prikazane? Zavisno od toga šta Sud
2 odluči, vidio sam da je na lijevoj strani verzija na engleskom, ali nam je
3 potrebno da dobijemo u verziji na B/H/S/-u, prvo onu koja je kucana mašinom, a
4 zatim u rukopisu.

5 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] No, u svakom slučaju treba to da
6 pohranimo.

7 G. OSTOJIC: [simultani prevod] To će Vam biti pokazano profesore za koji
8 trenutak, samo budite malo strpljivi.

9 SVJEDOK: Ma strpljiv sam ja, nema... eh, ovako. Evo ga, dajte mi, molim
10 Vas, olovku.

11 G. OSTOJIC: [simultani prevod] Molim da se malo spusti slika na ekranu.

12 P: U dnu stranice, profesore, možete li da zaokružite istu riječ koju
13 ste zaokružili u verziji u rukopisu. Da je zaokružite sada u ovoj štampanoj
14 verziji.

15 O: [obilježava] Zaokružio sam. A "čovijek" je niže... da?

16 P: Da bismo bolje razumjeli -

17 O: Da?

18 P: To je na sljedećoj stranici obje verzije, no ostanimo na ovoj
19 stranici.

20 Vi ste primijetili da je ova riječ iz rukopisa odštampana drugačije,
21 nego kako se ona pojavljuje u verziji koja je štampana. Je li to pokušavate da
22 nam kažete?

23 O: Da -

24

25

26

27

28

29

30

1 P: Da li je to razlog? Izvolite.

2 O: Da, naravno. Molim Vas, u manuskriptu u verziji pisanom rukom,
3 rukopisnoj, sve je u redu, okej, i "čovječe" i "izvještaj". U štampanoj verziji,
4 u kucanoj, je hiperpogrešno, hiper i ekavizam. Pogrešno je prepisano, a meni je
5 to ozbiljno, zbog toga što se mo... što baca pomalo senku na one tekstove gde nema
6 manuskripta, a postoji samo verzija otkucana na mašini, i ne možemo proveriti
7 verodostojnost toga teksta.

8 P: Hvala Vam. Uz dopuštenje Suda, pređimo na drugu stranicu oba
9 dokumenta. Prvo bi trebalo da pohranimo ove verzije koje je svjedok zaokružio.

10 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Predloženo nam je da iz praktičnih
11 razloga zatražite od svjedoka da zaokruži tu reč. Dajte mu smjernice da to
12 uradi.

13 PREVODILAC: Mikrofon gospodina Ostojića nije uključen.

14 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod] Hvala.

15 P: Profesore, možete li opet da zaokružite riječ o kojoj smo
16 razgovarali, a koja je upisana u verziji u rukopisu, koja odgovara verziji koja
17 je štampana mašinom, a koja se nalazi na lijevoj strani ekrana. Možete li,
18 dakle, obje da zaokružite, i u rukopisu -

19 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] Izvolite, gospodine Vanderpuye?

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 G. VANDERPUYE: [simultani prevod] Oprostite što prekidam. Primjetio sam
2 u transkriptu da je svjedok ukazao na to da razlika između transkripta i onih
3 promjena koje se pojavljuju u rukopisu, zapravo mijenja značenje i nije bilo
4 jasno na šta je on mislio pod time. Da li je mislio na značenje riječi ili
5 identifikaciju osobe? Molim da kolega to razjasni.

6 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod] Tako ću i uraditi. Professore, molim Vas
7 da ponovno zaokružite u rukopisu tu riječ. Molim da se svjedoku da olovka i da
8 on ponovno u rukopisu zaokruži gdje se može vidjeti ta riječ.

9 O: [obilježava]

10 P: Ako pogledate ove dvije riječi, kao što je cijenjeni kolega tužilac
11 rekao, to možda mijenja značenje riječi. Možete li ponovno da nam kažete,
12 profesionalno govoreći, kakvu razliku donosi to što se doda jedno "i" što je
13 dodano u štampanoj verziji za razliku od teksta koji je pisan u rukopisu u kojem
14 nema ovoga "i"? Da li to mijenja značenje riječi ili ne? To nam možete reći kao
15 stručnjak za lingvistiku i kao profesor dijalektologije. Da li Vam to ukazuje na
16 neke konkretne karakteristike i obilježja, odnosno promjene koje nastaju zbog
17 toga.

18 O: Ovde je težište na pitanju pouzdanosti ili nepouzdanosti ovih koji su
19 kucali tekstove. Ova dva oblika pokazuju da su nepouzdana, da nisu dovoljno
20 akribični /fon./ kompjuteristi i da postoji mogućnost da ima grešaka i u drugim
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 tekstovima koje ne možemo proveriti na manuskriptu. Kada je reč o semantici,
2 "lepo" i "lijepo" semantički je isto. Isto znače, ali se govore na raznim
3 stranama u raznim krajevima.

4 P: Iz toga možete da utvrdite, da zaključite, da pogodite iz kojeg je
5 neko područja. Da li je to tačno? Ili barem možete da izvučete razuman zaključak
6 na osnovu toga?

7 O: Na osnovu refleksa "jata" može se pogađati odakle je ko, ali ovde su
8 napisali kako ne govori nigde niko. Kako ne govori nigde niko - "izviještaj" i
9 "čoviječe", nije do sada registrovano. To govori o stepenu pouzdanosti
10 daktilografa. Tu je po -

11 P: Hvala. Da dopunimo zapisnik, onaj njegov dio koji govori o ovom
12 presretnutom razgovoru, molim da se ovaj dio pohrani i onda ćemo ga
13 identifikovati tokom večeri i sutra. Molim da pređemo na drugu stranicu oba
14 dokumenta.

15 Profesore, sada pred sobom vidite drugu stranicu presretnutog razgovora
16 datiranog 2. august, koji je presretnut u 13.00h, molim Vas da uradite isto, u
17 tome će Vam pomoći sudski poslužitelj. Zaokružite riječ, na koju ste obratili
18 pažnju i u kojoj je došlo do promjene koja je imala dijalektičke uzroke. Koja je
19 to bila riječ? Možete li da je zaokružite u verziji u rukopisu, kao i u
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 štampanom tekstu?

2 O: Evo "čovječe" -

3 P: Uzmite ovu posebnu olovku.

4 O: "Čovječe" [obilježava]. Nešto mi ovdje nije, ovde nema ovoga teksta -

5 P: Ako pogledate četvrti redak -

6 O: Evo ga, evo ga, evo ga, evo ga, evo ga, evo ga, evo ga! Tu je, okay.

7 [obilježava]

8 Tu je.

9 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod] Hvala Vam. Molim da se i ovaj dokument
10 pohrani.

11 P: U vezi s tom riječju, koji je značaj razlike koja se pojavljuje u
12 rukopisu za razliku od teksta koji je kucan mašinom? Po Vašem mišljenju, koji je
13 to značaj to imalo u Vašoj analizi i koliko je uticalo na mišljenja koja ste u
14 njoj izložili?

15 O: Po meni, ove greške e... narušavaju autoritet. One kompromituju
16 daktilografe. I moramo biti oprezni kada posmatramo manuskripte koji nemaju
17 verziju pisanu rukom. Nisam siguran visok... u visok stepen verodostojnosti takvih
18 tekstova, jer ovo su... ovo je *corpus delicti*.

19 P: Hvala Vam. Preostalo nam je još 10-ak minuta. Sada ćemo vidjeti jedan
20 drugi presretnuti razgovor pa ćemo uraditi isto.

21 Pogledajte tabelu, znam da su upisani neki dijelovi teksta koji sadrže
22 vremenske periode, odnosno vrijeme kada su presretnuti razgovori presretnuti.
23 Kada pogledate te oznake, da li možete da zaključite - za onaj koji je
24 presretnut 16. jula u 11.11h, a on je trajao sve do 10.02h, datum je 1. augusta

25

26

27

28

29

30

1 /kako je prevedeno/ - možete li nam reći da li su postojali takvi presretnuti
2 razgovori koji se mogu pripisati gospodinu Beari u tom vremenskom periodu?

3 G. VANDERPUYE: [simultani prevod] Gospodine predsjedavajući, pitanje je
4 nejasno u pogledu presretnutih razgovora, odnosno, da li on govori o
5 presretnutim razgovorima koje je dao svjedoku ili općenito.

6 G. OSTOJIĆ: [simultani prevod] Naravno, očigledno je da govorimo o
7 presretnutim razgovorima koje je svjedok pregledao i pročitao. Ukoliko ima još
8 nekih, bićemo vrlo zahvalni da ih dobijemo. Ali, mi nemamo nikakvih drugih
9 presretnutih razgovora, koji bi bili u vezi sa bilo čime što se može pripisati
10 gospodinu Beari u tom vremenskom periodu.

11 P: Gospodine, možete li nam pomoći u tome? Da li ste za bilo koji
12 presretnuti razgovor koji ste pregledali, ustanovili da se može pripisati
13 gospodinu Beari? Ako pogledate svoju tabelu, tabelu koju imate pred sobom,
14 vidjećete znake na dan 16. juli i imaćete potvrđne znake za 1. august. Dakle,
15 pitanje: za taj dvonedeljni vremenski period, da li ste pronašli bilo koji
16 presretnuti razgovor koji se može pripisati gospodinu Beari?

17 O: Ne. Ja nisam našao, ne.

18 P: Dobro. U tom vremenskom periodu, vidjećemo još dva presretnuta
19 razgovora. Preciznije, jedan datiran 23. juli 1995. godine, u vrijeme 8.05h -
20 tad je presretnut. Mislim da je on sa spiska dokaza prema pravilu 65ter, broj
21 310 /u engleskom transkriptu: "1310"/. Iako ste ga dobili kao jednu zbirku

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 presretnutih razgovora, da li je moguće da je u njemu sadržano ime Beara ili
2 "Ljubo"? U ovo malo vremena što nam je preostalo hoću da se skoncentrišem na
3 onaj presretnuti razgovor koji je sa spiska 65ter, koji nosi broj 1310.

4 O: Dvadeset i...?

5 P: 23.

6 O: K... koji, koji datum? Dvadeset -?

7 P: 23. Da bude jasno u zapisniku, tražimo da se pokaže dokazni predmet
8 tužioca P1310B, to je verzija na B/H/S/-u, a postoji i P1310C, mislim da je to
9 verzija koja je štampana mašinom. Zatim, postoji i verzija u prevodu na
10 engleskom, to je P1310A. Potrebno nam je da vidimo verzije označene kao B i A.

11 Kažite, profesore, kad ga pronađete.

12 O: Našao sam.

13 P: U vezi sa ovim presretnutim razgovorom, za ovih nekoliko minuta
14 koliko nam je ostalo, Vi ste u svom izvještaju identifikovali krugove, odnosno
15 "0". U izvještaju stoji - Vi ste pročitali i stav tužioca, to je dokument
16 tužioca koji je datiran 13. maj 2007. godine /u engleskom transkriptu: "1. maj
17 2007. godine"/, postaviću Vam pitanje. Da li Vam je rečeno ko je "Ljubo" u ovom
18 presretnutom razgovoru, navodno, a koji je datiran 23. jul 1995. godine i
19 presretnut u vrijeme 8.05h?

20 O: Molim Vas, znatno ranije ja sam napravio analizu i u mom izvještaju
21 stoji da je nejasno o kojem Ljubi je re... ne, da je nejasno o kojem Ljubi je reč.
22 Nema nikakvih indicija koje bi upućivale na gospodina Ljubišu Bearu. A uostalom

23

24

25

26

27

28

29

30

1 i Tužilaštvo smatra da je reč... Tužilaštvo smatra da je reč o majoru Ljubi
2 Bojanoviću. Znači, ovo nema sa Bearom ništa.

3 P: U redu. Sud ima ovaj dokument od 1. maja 2007. i ako pogledaju na
4 strani 73, pronaći će ovaj presretnuti razgovor kao i mišljenje Tužilaštva da je
5 to Ljubo Bojanović. Tako da samo želim da raščistim, jer govorimo o periodu od
6 16. jula do 1. avgusta. Slično tome, u tri minuta koja su nam preostala možemo
7 da pogledamo i sledeći presretnuti razgovor koji je datiran 25. jula u 7.09h, za
8 sve nas koji ovo pratimo, to je P1328B i P13328A.

9 Ako bismo mogli da pređemo na taj sledeći presretnuti razgovor,
10 profesore, od 25. jula u 7.09h?

11 O: I ovde nejasno o kome se Ljubi radi. Krajnje oskudan materijal.
12 Nekolika vojnjička /sic/ kratka pitanja, odgovori, pozdravi "zdravo", "odlično",
13 "dobro", "okay", dva puta "gde" što je suprotno današnjem Bearinom govoru -
14 potpuno. Uostalom, i Tužilaštvo kao i ja, misli ovde nije jasno o kome Ljubi je
15 reč, ni Tužilaštvo.

16 SUDIJA AGIUS: [simultani prevod] U redu. Prekinimo ovde danas,
17 nastavićemo sa Vašim svedočenjem sutra, profesore. Dobro se odmorite i ponovo
18 ćemo se sastati sutra u 09.00h.

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Hvala.

2 ... Sjednica završena u 19.00h.

3 Nastavak zakazan za utorak,

4 26.08.2008., u 09.00h.

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

ponedjeljak, 25.08.2008.

Predmet br. IT-05-88-T

Ovaj transkript je izrađen na osnovu zvaničnog zvučnog zapisa na jeziku regiona, načinjenog tokom sudskog postupka, poštujući *verbatim* pravilo (doslovan zapis, od riječi do riječi). Kako su na suđenju korišteni bosanski, hrvatski i srpski jezik (B/H/S), ovisno o izvornom govorniku odnosno prevodiocu, tako su sva tri jezika zastupljena i u transkriptu. Ukoliko se govornik na suđenju služio nekim drugim jezikom osim navedenih, zapisan je simultani prijevod prevodioca na B/H/S. Članom 33 Statuta Međunarodnog suda utvrđeno je da su radni jezici Međunarodnog suda engleski i francuski. U slučaju razlike između ovog transkripta i verzije na engleskom ili francuskom jeziku, verzija transkripta na radnom jeziku bit će mjerodavni dokument. Numeracija stranica transkripta je u potpunosti uskladena s transkriptom na engleskom jeziku.